

①

לְאַחֶזְהָהּ לֹא וְאִם לֹא יַעֲבְרוּ חֲלוּצִים
 אֶתְכֶם וְנֶאֱחָזוּ בְתַכְכֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן;
 לֹא וַיַּעֲנוּ בְנֵי־גֵר וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת
 אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עַבְדֶּיךָ כֵּן נַעֲשֶׂה;
 לֹא נַחֲנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים לְפָנֵי יְהוָה אֶרֶץ
 כְּנָעַן וְאַתָּנוּ אַחֲזֹת נַחֲלַתְנוּ מֵעֶבֶר
 לַיַּרְדֵּן; לֹא וַיִּתֵּן לָהֶם א מֹשֶׁה לְבְנֵי־גֵר
 וְלְבְנֵי רְאוּבֵן וְלַחֲצִי א שֶׁבֶט א מְנַשֶּׁה
 בְּנֵי־יוֹסֵף אֶת־מַמְלַכְתָּ סִיחֹן מֶלֶךְ

דַּגְעָד לְאַחֶזְהָהּ לֹא וְאִם לֹא
 יַעֲבְרוּ מְרוּזִין עִמָּכֶם וַיַּחֲסִנוּ
 בְּיַמִּיכֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן;
 לֹא וְאַתִּיכֶם בְּנֵי גֵר וּבְנֵי רְאוּבֵן
 לְמִימֵר יֵת דִּי מִלִּיל יֵי לְעַבְדֶּיךָ כֵּן
 נַעֲבָד; לֹא נַחֲנָא נַעֲבֹר מְרוּזִין קְדָם
 עָמָא דִּי לְאַרְעָא דְכְנָעַן וְעָמָא
 אַחֲזֹת אַחֲסַנְתָּנָא מֵעֶבְרָא
 לַיַּרְדֵּנָא; לֹא וַיְהִי כִּהְיוֹן מֹשֶׁה
 לְבְנֵי גֵר וְלְבְנֵי רְאוּבֵן וְלַפְלִגֹת
 שְׁבֵטָא דְמְנַשֶּׁה בְּר יוֹסֵף וְיֵת
 מִלְּכֹת סִיחֹן מֶלֶךְא דְאַמֹּרָאָה

וְיֵת מִלְּכֹת עֹג
 אֶרְעָא לְקָרוּהָא נ
 אֶרְעָא סְחוּר סְחוּר
 גֵּד יֵת דִּיבּוּן וְיֵת
 עֲרַעֲרָ: לֹא וְיֵת עָמָא
 יַעֲזֹר וְרַמְתָּא: לֹא וְיֵת
 וְיֵת בֵּית הַרְן קְרוּזִין
 דְעָאן: לֹא וּבְנֵי ר
 חֲשִׁבּוֹן וְיֵת אֶלְעָלִי
 לֹא וְיֵת נְבוֹ וְיֵת בְּנֵי
 שְׁמֶהֶן וְיֵת שְׁבֵטָא
 יֵת שְׁמֶהֶת קְרוּזָא ד
 בְּנֵי מְכִיר בְּר
 וּכְבִשׁוּהָ וְתָרִיד וְיֵת
 בָּהּ: מ וַיְהִי מִלֵּ
 לְמִכִּיר בְּר מְנַשֶּׁשׁ
 מֵא וְיֵת בְּר מְנַשֶּׁשׁ

רש"י

לקט בדור

יח ר"ל אחז משה חתן לנו נחלתנו עשה, א"כ כשעבור חלוצים יהיה כבר ברשותנו מקודם (לא אחז ממש), ואמר מעבר הזה, שהכחזב אומר "מעבר לירדן" שפירושו מעבר השני של הירדן, ואז כשנהיה שם חלוצים בארץ שצעה עמים יהיה ארץ גלעד זה שאנו בו נקרא עבר הירדן (רא"ם):

אור החיים

ל. וְאִם לֹא יַעֲבְרוּ חֲלוּצִים אַחֲכֶם, פירוש הגם שיעברו אחר כך יאחזו בחוככם, וטעם אומרו ונאחזו בחוכפת וא"ו ולא אמר יאחזו, נחזון לרמוז דיוק הללחהם הנשמע מפסוק אם יעברו על זה הדרך ואם לא יעברו אין הללחהם בארץ הלזו ומעלמן יאחזו בחוככם^ל ללד המנר להם בארץ^ל, ונמלאו בטלו המלוכה ושלחהם לא הגיעם: לֹא וַיַּעֲנוּ בְנֵי גֵר וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עַבְדֶּיךָ כֵּן נַעֲשֶׂה; וְאַתָּנוּ אַחֲזֹת נַחֲלַתְנוּ מֵעֶבְרָא לַיַּרְדֵּן; לֹא וַיִּתֵּן לָהֶם א מֹשֶׁה לְבְנֵי־גֵר וְלְבְנֵי רְאוּבֵן וְלַחֲצִי א שֶׁבֶט א מְנַשֶּׁה בְּנֵי־יוֹסֵף אֶת־מַמְלַכְתָּ סִיחֹן מֶלֶךְ

אור בדור

קסח) חיבת אחים מיוחדת. עוד אם לא יעברו האין יאחזו בארץ ו' עמים הלא אינם שם, ועוד קשה שאם לא יעברו היה ראוי לקום אותם שלא יתנו להם כל עיקר. קסב) ולפי"ו אינו צוי אלא אמר שכן יהיה שיבואו לשאלו בחתונות. קע) בארץ סיוון ועוג. קעא) ולא היה כאן שום שאלה וכלל לא דיבר אליהם. קעב) ואז אין חזקתם חזקה וכו"ל בפסוק ט"ו. קעג) שהיא הנעמה, או שהיא גמר הנתינה אחר קיום התנאי. קעד) פי' מה שבידס כבר תהיה נגמר הנתינה בקיימם התנאי. קעה) כדי שיהיה בטוח שיקיימו התנאי. קעו) פי' היה ניכר בהם לזנוס העוב:

לז) ערי מבצר וג
 על תחילת הענין*
 להיות ערי מבצר*
 ואת בעל מעון
 שמוח עבודות כוכב
 עריהם על שם עב
 הסבו שם לשמות
 ובעל מעון מוסבזה
 בנו שבמה*^{כא}, וי
 לט) ויורש. כהנ
 שינו נוסחאות המלה * א
 בעקת * ריש משמשתו מוח
 הסנו שמות נבו ובעל
 ראו שיעקר שם ע"ו
 ג"א): כא) ר"ל
 אלא שהכחזב הפסיק
 שהיא שם (רא"ם), ו

את ערות הארץ באתם: ויאמרו אליו
 לא אדני ועבדיך באו לשבר אכל:
 כלנו בני איש אחד נחנו פנים אנחנו
 לאהינו עבדיך מרגלים: ויאמר

דארעא אתיתון: ויאמרו לה לא
 רבוני ועבדיך עלו למזבן
 עיבורא: יא כלנא בני נברא חד
 נהנא בינוי אנחנא לא הוו עבדיך
 אליי: יב ואמר להון לא ארי

לקט בהיר

רשי

שדע והכיר חסדי הקב"ה אשר הראה לו המלומות וגם
 קיימו (בד"א): יז כי אין פי ערוה רעוע, אבל הענין
 אחד בין לדרכינו ובין לפי האונקלוס: יח כי לא היה כאן
 שאלה שיאמר עליו לא, ואם רצונם להכחיש דברים ולומר
 ששקר דיבר ע"ז רצח הוכחה, ועוד שהלא אמרו בפירוש לא
 היו עבדיך מרגלים, אלא ודאי פירשו לא תאמר כן אדוני,
 ולפי"ז הו"ו של ועבדיך אין פירוש אלא עבדיך, ופירושו
 שהרי עבדיך, ואין כוונתם בזה להביא ראיה שאינם מרגלים,
 כי כל מרגל מסתיר עצמו כאלו בא למסור וכדומה, אלא
 אמרו מאחר שהאמת הוא שצאנו לשבר אוכל אל תאמר
 שצאנו לרגל (ג"א): יט באומרם כלנו שמוחר הוא ודי
 היה לומר בני איש אחד נחנו (רא"ם):

ודע שנתקיימו שהרי השתחו לו: ערות הארץ.
 גילוי הארץ, מהיכן היא נוטה ליכבש, כמו (ויק"ב י"ח)
 חת מקורה הערה, וכמו (יחזק"ל י"ז ז) ערום וערוה,
 וכן כל ערוה שבמקרה לשון גילוי, וחרגום אונקלוס
 דקרא דארעה, כמו (מ"ב י"ב ז) דק הבית רעוע
 הבית, אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון במקרא"
 (י) לא אדני. לא תאמר כן"י שהרי* עבדיך באו
 לשבר אוכל: (יא) כלנו בני איש אחד נחנו.
 נלנה צהם רוח הקודש וכללוהו עמכם"י שאף הוא
 בן אבותם (ב"ה): בנים. המתים, כמו (שמות"י כ"ט) בן
 דברת, בן צנות לפחד דוברות (במד"ב י"ז), ועברתו לא
 שנינו נסחאות: יחזק"ל

אור החיים

י. ויאמרו לא אדני וגו'. פי' דבר זה אין
 מקום לחושדני צו הגם שהיינו צאים
 בלא סיבה, ועוד עבדיך צאו וגו' פירוש סיבת
 ביאתנו בלא היא ידועה וגלויה:
 יא. כללנו בני איש וגו'. פי' פירוש וצוה אין
 מקום להשד ריגול כי המרגלים
 יצתו להיות מענפים רבים, וכמו כן תמלא
 במרגלים ששלה משה, וגם צי ששלה יחושט לא היו
 בני איש אחד כי כן דרך הצותן בענין זה"י, וחומר
 כנים הנחט"י פירוש אחר שמודיעים עלמם וילדק
 כי הם כנים כי הוא הפך משפט המרגלים שלא
 יודיעו עלמם מעלמם:

לא היו עבדיך וגו'. אמרו לשון עבר"י פירוש
 ציאתם לארץ. כי עתה אחר שהרגיש צהם
 חנם רביבים לומר שאינם מרגלים כי ודאי שלא
 ירגלו עוד. או יכוונו לומר שאחר שאמרו טענותיהם
 לשלול הריגול צהם אין מליאות לסתור טענותם
 ולחושדם צרוגלים אלא הם כבר היו מרגלים
 קודם"י, לזה אמרו לא היו עבדיך מרגלים קודם
 ולא לא יכנסו עתה צהשד:
 יב. ויאמר אליכם לא כי וגו'. פי' לא יאמנו
 דצריכס"י כי מעשיכם מוכיחים
 שצאתם לראות ערות הארץ, והעעם שנכנסו כל
 אחד צשער אחד כאומרם ז"ל (צ"ר ל"ה) שכל אחד

אור בהיר

עא) מה זה אמרו ועבדיך באו, אם זה התגלות, היל"ל לא אדוני כי אם עבדיך. עב) למה יאמרו מה שלא שאל מהם. עג) פי' הריגול רצח צחינה ודקדוק, וכל איש ואיש בוחן בדרך אחר, והאחים דומים בטבעם, ואם כן צחינתם גם כן דומה. עד) הלא זה העיקר בצריהם, וצוה היה להם להתחיל. עה) ושיעור דבריהם התחילו בשלשן הוה כנים אנחנו, היה להם לגמור ולא מרגלים. עו) פי' ביאתם עתה למצרים נבחר שלא היה להם ריגול אלא לשבור אוכל, אם לא שתאמר שדרך אנב רגלו, על דרך פירוש קוראה לגנב, כי מי שרגיל בגניבה בכל עת שיראה שעת הסושר גנוב יגנב, כי בטבעו הוא. עז) ק"ל הם אמרו לא היו מרגלים ומה זה השיב להם לא, גם על מה נתן טעם באומרם כי. עח) שצאתם לשבור אוכל.

בדקא דארעא
 יב ואמרו תרין
 אנחנא בני נ
 דכנען והא ז
 יומא דין וחד
 להון יוסף הוא

כן בדיו (שש"י ע
 לראות. שהרי
 לא נכנסתם צו
 שנים עשר ז
 שאינו נחפורנו
 אשר דברתי.

מתשובתם, שאם
 הסמוך, אבל בלא
 אין להעמיס דברי
 ואין להקשות למו

מהשצטים נכ

יג. ויאמר

וכאחד איננו
 אחד אולי ימ
 וחומרם הנה ז
 נדק יבגה ר
 יד. הוא ה
 מ

עב) מה זה חשו
 שהא' חת אבינו,
 משמע שדבריהם
 מקומות, אלו

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן קָבַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרַמְשָׁא וְתַדְעוּן אַרְיִי אֲפִיק יִתְכוּן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: וּבִצְפָרָא וְתַחֲיוּן יַת יִקְרָא דִּי כַד
 7 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן קָבַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָרַב וַיִּדְעַתְם כִּי יִהְיֶה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאַרְץ מִצְרַיִם: וּבִקֶּר וּרְאִיתֶם

רש"י

לקט בהיר

נותן לכם" ביום הששי לחם יומים, נותן לכם ברכה (פויש"ן) בצית למלאות העומר פעמים ללחם יומים): (ו) ערב. כמו לערב: (א) וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הולאתם אותנו, תדעו כי לא הנהנו המולותים, אלא ה' הוליא אתכם (ב"ט), שיגיד לכם את השליו: (ז) ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר והנה כבוד ה' נראה בעק נאמר, אלא כך אמר לכם, ערב וידעתם כי היכולת בידו ליתן האותכם, ובשר יתן, אך לא בפנים החיות יתנהג לכם, כי שלא ישנו ונשארו: ב"ב

אשמעין רש"י שלא רק שהיה ברכה זו שהספיק לאכילת צ' ימים, אלא מדדו וראו עין בעין שהוא משנה, וזה יהיה כדי להראות להם קדושת וברכת השבת (ש"א): (י) פי' דברינו אלה מיושב לשון הכתוב שאמר "הוא" נותן, שהקב"ה נותן במה שנצרך הלקיטה, ולא בא הכפל במה שלקטו יותר (בא"י): (יא) וכן דרך הכתוב פעמים לחסר ולהשמיע השימוש כשמונן מעלמו (רא"ם): (יב) וזה יודע להם כי ה' הוא המוליא שיבא השליו בנסים גלויים, (ולא בא למעט את המן שלא יהיה בנסים, אלא ר"ל שמיד בלילה יודע לכם קודם שיהיה המן), וכאן קי"ר הכתוב, ומפרש דבריו בפסוק ח' באת ה' פי' או כשיתן לכם בשר וידעתם כי ה' וכו' (רא"ם): (יג) פי' מה שאמר להם משה כאן שבקר יראו כבוד ה' הנהרה בעק המוכר לקמן בפסוק י', שאם היה מיד אחר דיבורם של משה ואהרן יום ט"ו באייר ומה אמר שלמחרת בבקר יראו כבוד ה' והוא ט"ו באייר, אלא פי' כבוד ה' שהמתנה שיתן לכם בבקר יהיה דרך כבוד, ומה נשמע שמה שיתן בערב לא

אור החיים

ולרכיב להכניח מיום ו' כדי שלא יביאו בשבת²⁷⁷, והוא מאמר משה לישראל (פסוק כ"ע) אל ילא איש ממקומו וגו'²⁷⁸):

ו. ערב וידעתם וגו' (פ' פירוש לך ישראל דברו בדרך החלטה המניעה שימלאו בשר במדבר באומרם מי יתן מוחינו וגו' ולא שאלו הדבר קודם זה יגיד כי היום להם הדבר בלתי אפשר, לזה אמר להם ערב וידעתם כי ה' וגו', כי עד עתה אינכם יודעים המוליא אתכם מה נורא מעשיו ולא לקחתם ידיעה מהמסות הגדולות כי כל יכול עכשו מחדש תכירוהו. וכוונת דבריו הוא לשבט מוסר כי

עח מראות עיניהם וגו' (ישעי' מ"ד). וטעם שלא תלה הידיעה אלא במעשה ערב ולא במעשה בוקר, לך שהוא המופלג אללם במניעה. ואמר וידעתם בחוספת וא"י²⁷⁹), לומר מלבד שתוסר יראת מות ברעב אלא שיהיה בדרך מופלא כמעשה ה' הנורא המוליא אותם מארץ מצרים:

ז. ובקרא וראיתם וגו'. פירוש בוקר הוא מה שאמר בסמוך ויאמר משה וגו' והנה כבוד ה'²⁸⁰), וענין זה היום ביום צ'. ולפי זה טעם אומרם וראיתם בחוספת וא"י²⁸¹), פירוש מלבד דברו אשר ידבר לכם על ידי עוד יעשה ה' לכם דבר שיראה

אור בהיר

ועוד שאין צריך הכנה כל מה שיביאו, אלא חליו, וחליו נאכל ביום הששי, ולמה אמר ח"כ והכינו את אשר יביאו. קע"ח) ופירוש הכתוב שיבינו אותו, במה שיביאו אותו היום ולא מחר. קע"ט) ורש"י אל יוציא, ואם לא כדרכינו היכן נאמרה לו נבואה זו. ק"ס) וכי היה רמו בדבריהם שאינם מאמינים בה' המוליא אותם, הם שאלו בשר ולחם. קפ"א) ולא אמר ערב מדעו, שחוק משפולחו של וא"י להפך התיבה לעתיד, גם משמש חוספת, שלא לחנם שינה הכתוב, וכן בכל מקום כיוצא בזה. קפ"ב) הפך דברי רש"י ו"ל שאין הפירוש כבוד ה' שתראו המן על פני השדה בדרך כבוד, שמהמן לא דיבר כאן כלל, אלא בפסוק הסמוך ולחם בבקר לשבט, ופירוש כבוד פשוט כפשוטו, מה שמוכר בפסוק ט' וי', וזה היה למחרתו, כאומרם ובקר וראיתם, ורק אז בא אליו הנבואה, ואמר ובקר תשבעו לחם פירוש בבקר השליו. קפ"ג) פירוש בשלמא לדרך הכ' שתיבת ובקר נקשר למעלה עז"ה, ערב מדעו על ידי הבשר

**אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשָׁמְעוּ אֶת־תְּלִנְתֵיכֶם
עַל־יְהוָה וַנִּחְנוּ מָה בִּי כְּתוּב תְּלוּנו
קִרְתְּלִינוּ עַל־יְהוָה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת
יְהוָה לָכֶם בְּעָרַב בְּשַׂר לֶאֱכֹל וְלֶחֶם**

שְׁמִיעַ (קְדֻמוּהִי) יְתַת תְּרַעְמוּתְכוֹן
עַל מִימְרָא דַּיְי וַנִּחְנָא מָה אַרְי
אַתְרַעְמָתוֹן עֲלֵנָא: ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
בְּדִיתָן: וַיִּכְוֹן בְּרַמְשָׁא בְּמִרְא
לְמִיכַר וְלִחְמָא בְּצַפְרָא לְמַסְבַּע

לקט בהיר

רש"י

כהוגן שלחם אוחו, ומכרם מלחה, וכלחם ששלחם
ללורך (כהוגן), בירידתו לבקר תרחו את כבוד אור
פניו, שורידוכו לכס דרך חצה (מכילי - יומא פ"ה)
בבקר שיש שהות להכינו, ועל מלמעלה ועל מלמטה
כמונה בקופסא: "את תלנתיכם על ה' כמו
אשר על ה'": ונחנו מה. מה הנחנו? חשבון
(מכילי): כי תלינו עלינו. שתרעמו עלינו את הכל,
את בניכם ונשיכם ובנותיכם (כ"ט) וערב רב, ועל
כרחי אני זקוק* לפרש תלינו בלשון תפעילו, מפני
דגשותו וקרייתו, שחילו היה רפה, הייתי מפרשו
בלשון תפעלו, כמו (י"ג) ויגן העם על משה, או אם
היה דגוש ותיק בו יו"ד ונקרא תלנו, הייתי מפרשו
לשון תתלנו, עכשיו הוא משמע תלינו את האחרים,
כמו במרגלים (במד' י"ד י"ח) וילינו עליו את כל העדה:
(ח) בשר לאכול, ולא לשזבע, למדה תורה דרך

שיעו נסחמת גרד

יהיה דרך כבוד, וכונת הנתינה בערב היא רק שיוודע לכם
כי יש ה' בקרבכם והוא המוציא לחכם, לזה יגיע אליכם
בערב בשעה שכבר הוא זמן הסעודה ולא יהיה מוכן לאכלו
(רא"ם): (יד) ארגו ומינה קטנה (הערוד): טו כי
בלא תיבת אשר פירשו שהתלוה היא עתה על ה' שהגיע
אליו ושמעו, ולא זה הכוונה, כי לזה די באומרו בשמעו את
תלונותיכם, אלא הכוונה שהתלוה כשלא מפינס היתה
אמורה על ה', הגם שאתם אמרתם אותו עלינו, כאלם
שנרגו על השר ומסבב התלוה על המשרת, כי הנחנו מה,
ולא הנחנו הוציאו לחכם ממזרים (רא"ם): טז תיקן ב'
דברים, חדא כי נחנו הוא כמו הנחנו, ועוד שאין השאלה מה
הנחנו אם אדם אם חפץ, אלא מה קטנים הנחנו, ולפעמים
פירוש תיבת מה להפך מה גדול הוא, וכבר אמרנו כמה
פעמים שדברה תורה כלשון בני אדם, ודרך המדבר לפעמים
לקצר לחסר דבר המוכן מאליו (רא"ם): יז יודעי חכמת
הדקדוק האריכו בפירוש דברי רש"י אלו, ותמליח דבריהם

הוא, שלפי שיטת רש"י יש ב' גזירות בלשון זה, אחד שורשו לון זה לשון קל, ואחד שורשו ילן זה לשון כנד, ודבר ידוע הוא
שהדגוש עושה את התיבה ללשון כנד, לזה כמה שלפנינו אם לא היתה הדגוש בלמ"ד והיתה התי"ו נקודה בקמ"ץ, הגם
שהיא לשון כנד לפי שנקראת ביו"ד אעפ"כ אינו פועל יוצא על אחרים, אלא כמו שאמרנו שכל שורש ילן הוא כנד מחמת
גזירת התיבה עצמה הגם שהוא פועל עומד והיה פירושו שהם בעצמם אמרו דברי התלונות, ואם היה נקרא בוא"ו לא
ביו"ד תלנו ונדגוש בתוך הלמ"ד אז היתה כגדות הדגוש מורה על חסרון התי"ו השני שהוא לשון תלוננו, והיה פירושו
שאחרים היו עושים לחכם לוננים כלומר שתלונותיכם בזה ע"י הכרת, אבל עכשיו שהתיבה מלד עצמה היא לשון כנד
(מחמת היו"ד) וגם נדגש ונקוד התי"ו בפת"ח פירושו שאחם עושים את אחרים שילינו, וכן הוא וילינו שנמרגלים, וכן
בפסוק הסמוך אשר מלינים עליו ופירש"י את האחרים: (יח) ההכרח היא מיתור אומרו לחם לשזבע, כי פשוט הוא שאם

אור החיים

לכס את כבודו. או ירלה באומרו ובקר כי גם בקר
ידעו כי ה' וגו' (י"ג), והוא נמשכת למעלה עם אומרו
ערב וידעחם וגו' ובקר, ואומרו וראיתם הוא תחילת
ענין (י"ג), וכפי זה אפשר כי בו ציוס ראו כבוד ה':
שאמר ערב וידעחם היודיעה היא בחת ה' (י"ג):

אור בהיר

ובקר מדעו גם כן על ידי הלחם, ותיבת וראיתם הוא דבר בפני עצמו, נוסף מן מנשר ולחם גם תראו כבוד ה' כשיגלה אליכם, וכן
הוא"ו, אבל לדרך זה היה לו לומר ובקר תראו. (קפד) על ידי המן. (קפד) והוא התגלות הענן להם המחזר בפסוק
י. (קפז) היה לו לומר ימן ה' לכס וגו'. (קפז) או מדעו.

בדשמינן קדם: ית תו
די אתון מתרעמין עלו
מה לא עקנא תרעמות
על מימרא דיי: ט ואי
לאהרן אמר לקב כנש
ישראל קריבו קדם: י א
קדמוהי ית תרעמותכו
כד מליף אהרן עם כל
דבני ישראל ואתפניו
וקא יקרא דיי אתנף
יא ומליף: י עם משד

ר
ארץ שאין אוכלין בשר לשו
בבקר ובשר בערב, לפי
אפשר לו לאדם בלא לחם.
(מכילי - יומא פ"ה) שברבו
שהיה אפשר להם בלא צ
טורה שלא כהוגן: אשר
האחרים" השומעים אי
למקום ש

פירשו דבר זה בפסוק הקוד
שנאמר וילנו שהלנו בעצמם
נקראת על שמם (בד"א):
אהרן כבר ירד כבודו

ט. ויאמר משה אל
שביח ב

אליהם ערב וידעחם
למחרתו (י"ג), ומה שאנ
אינו חוזר על ערב של
שיתן ה' להם כאומרו ב

קפח) לדרך ב' בפסוק ז'
נראה אמר ה' בין הערבים ת

בְּשָׁמַיִם: אֲמַכְנִיחֵנוּ פִּשְׁעֵנוּ וּמְרִינוּ אֶתְּהָ לֹא
 סִלַּחְתָּ: מִגְּסָבוֹתַי בָּאֵף וְהִרְדִּפְנוּ הַרְגָת
 לֹא חֲמַלְתָּ: מִדְּסִפְתָּהּ בַּעֲנַן לֶךְ מֵעֵבֹר
 תִּפְלָה: מִהַסְּחִי וּמֵאוֹס תְּשִׁימוּנוּ בְּקֶרֶב
 הָעַמִּים: מִיּוֹפְצוֹ עָלֵינוּ פִּיהֶם כָּל־אֵיבֵינוּ:
 מִיּוֹפְחָד וּפְחַת הִיָּה לָנוּ הַשָּׂאת וְהַשְׁפָּר:
 מִהַפְּלִגֵי־מַיִם תִּרְדַּד עֵינַי עַל־שֹׁכֵר בַּת־

לִכְבָּנָא בְּרִירָה וְנִרְמִי
 חֲסוּפָא וְיִגְוִילֵן מִן יְדֵנָא,
 וְנִתְּוִב קָדָם יי אֱלֹהֵנָא
 דְּשִׁבְנִיתִיהּ בְּשָׁמַי
 מְרוּמָא: מִכְּנִחָא מְרִדְנָא
 סְרַבְנָא, וּמִן בְּגִלָּל דְּלֹא
 הִרְדֵּנָא לְוֹתֵךְ אֲנִתָּ לֹא
 שְׂבַקְתָּ: מִגְּסָלְלָתָא עֲלֵנָא
 בְּרַגְזָא וְרִדְפִתָּנָא בְּגִלוֹתָא,
 קְמַלְתָּא וְלֹא חֲסַמְתָּ:
 מִדְּטִלְלָתָא שְׁמַיָא בַּעֲנַנֵי

יִקְרָא דִּילְךָ, מִן בְּגִלָּל דְּלֹא תַעֲיִיבֵר לְוֹתֵךְ צְלוֹתָנָא: מִהַטְלִטוּלִין וְרַטוּשִׁין שְׁוִיתָא יְתָנָא בִּינֵי
 עַמִּימָא: מִיּוֹפְתַחוֹ עֲלֵנָא פּוֹמְהוֹן כָּל בַּעֲלֵי דְבְּכָנָא, לְמַגְזֵר עֲלֵנָא גְזִירִין בִּישִׁין: מִיּוֹאִימָתָא
 וְיִועָא הָיָה לָנָא מְנַהוֹן, רְתִיתָא וְתַבִּירָא: מִחַהִיד וּבְלִין דְּמַיָא וְלֵגַת עֵינַי דְּמַעֵן, עַל הַבִּירָא

שפתי חכמים

ש דקשיא ליה מהו מקונן, הלא ברין הוא מאחר שמרינו דין הוא שלא יסלח לנו. לכך פירש זה דרכנו על ידי יצר הרע. ולך היתה נאה הסליחה, כי כן דרכך, ואתה לא סלחת: ת השארת לשון שאיה כך צריך לומר ותו לא. והשאר טעות הוא. ובס"א אינו:

להשיב לבנינו לפני המקום צרוך הוא. דבר אחר, אל כפיס, אל העננים אל שמים, כמה דלח אמר (מ"א יח מד) הנה עב קטנה ככף איש עלה, וכן על כפיס כסה אור (איוב לו לב). ומדרש רבותינו (מענית טו). נשא לבנינו צלמת להקב"ה כאלה הרוחץ צנקיון כפיו שמטלין מידיו כל טינוף כי מודה ועוזב ירוחם (משלי כח יג), והמודה ולינו עוזב כטובל ושרץ צדו:

(מז) נחננו פשענו ומרינו. זה דרכנו על ידי יצר הרע ש: אתה לא סלחת. ולך הייתה נאה הסליחה כי כן דרכך: (מג) סבות באף. חלצת את האף להיות מחילה ציך ובינינו ומרדפנו זו: (מה) סחי ומאוס. הוא יע, נלשון משנה כיחו וניעו (נדה פ"ו מ"א), שניסח ממנו הריאה ויולא לרך הגרון: תשימונו. לשון הווה הוא: (מו) פחד ופחת. כשנסנו מפני הפחד נפלנו אל הפחת שומה: השארת. לשון שאיה (ישעיה כד יג) כמו השאת ה:

אבן עזרא

(מב) אליף אנחנו נוסף: (מג) סבתה. מפעלי הכפל: (מה) סחי. מגזרת וסחית עפרה (יחזקאל כו ד) כטעם טלטול: (מו) פצו. פתחו: (מז) השארת. כמו השואה, יהיה האליף ראוי להראות: (מח) פלגי מים. נהרים והנה באה שואת הנפש ונשבר הגוף בפחת: (מח) דברי המקונן:

הטעמים לראב"ע

נשוי בכפיו: (מב) יודה ישראל כי לא שבו אל ה' על כן לא סלח: (מג) שמת סוכת אף עלינו, ולא נראה אנה נברח ותרדפנו: (מד) דרך משל כאילו הענן יבדיל בין התפלה ובין ה': (מה) טלטול עם מיאוס: (מו) פצו פיהם. מלעיגים: (מז) כאשר תפחד הנפש והפחת לפני הגוף מיד יפול, והנה באה שואת הנפש ונשבר הגוף בפחת: (מח) דברי המקונן:

מדרשי חז"ל

מב) נחננו פשענו וגו'. נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת, מהו נחנו ומהו אתה, אלא נחנו פשענו ומרינו כמדותינו אנו, אתה לא סלחת וכי כמדותיך אתה. (איכ"ר). פשענו ומרינו. היינו פשעים היינו מרדים, אלא יש ירקות מרים ויש ירקות חמוצים, וכן יש עובדין בישין עם בעלים קשים. (שם). (מד) סבתה בענן. רבא לא גזר תעניתא ביומא דעיבא,

דכנישת עמי: מטל זלגת דמען ולא תשרי מלמכבי, מדלית פו עתקי וממלל תנחו לי: נעד פדו דייסו ויחיו עולבני יי שמיא: נא בכותא דג אסתקפת למרע נפ על חורבן פילכי דע ונוול בנתא דירושלם בגובא חיי, ורגימו אנ

שפתי א מתחילה מקשר הכתובי בדקשיא ליה והיכן מצי לכך פירש ה עוללה וניוולה פני עלי נכ מכ"ב בנות עירי. משפ מכל ישראל: (נג) צמתו ללמתך (שה"ש ד א), איש הקודש: צמתו בבור ז לזאת עד שידו אכן צי: ו אצל אס לפו מים על ר

הטעמים מט) חמיד בוכה: ג) עד ש מעיני: נא) יותר עוללה עיני שמנהג הנשים לככות: נב) תפוש כצפור: גג) והוישמתי ו הבור, או היו משליכים א נד) ואין הבור ויק רק הוא נ קרוב הייתי מתנחם

מט) עיני נגרה וגו'. וסמך י א"ר שמואל בר נחמני הקודש סמוך ל נא) עיני עוללה וגו'. א"ר סופרים היו בביתך, והקו מאות תינוקות, והיו אומרים, אותם במכתובים של חרי ובאו השונאים כרכו כל או נשתייר מהם אלא אני, וק

תורת משה

דרושים, פירושים וביאורים לחמשה חומשי תורה

ספר במדבר

מהרב הגדול בענקים
רבינו משה אלשיך זצוק"ל

מהדורה הכוללת
פסוקי התורה על אתר
מראי-מקומות למקראות, ולמדרשי חז"ל

תוכן ענינים ע"פ סדר א"ב
מפתח כללי לכל המקורות הנזכרים בספר
בסוף ספר במדבר

נדפס לראשונה בשנת שני"ג
ועתה יוצא לאור בעריכה חדשה
ע"י חברי מכון לב שמח

מכון "לב שמח", פעיה"ק ירושלים תוכב"א
שנת תש"ן

אז אמרו לאמר את אשר דבר ה' כו'. לומר, לא ככראשונה שאמרנו שלעשות מאמרך נעשה גם שלא יהיה הדין כך. אך עתה שאמרת שורת הדין, אנו אומרים כי מה שראוי לאמר הוא כי את אשר דבר ה' כן נעשה. שהוא מה שאמרת כעת, שאם נעבור תתן לנו את ארץ הגלעד ואם לאו ארץ כנען.

והנה בכלל מאמרם זה הוא גם כן שלא יעברו ויאחזו בארץ כנען. על כן הוסיפו ואמרו נחנו נעבור חלוצים כו' ואתנו מעתה אהוות נחלתינו מעבר לירדן מזרחה.

7 ובמסרה נחנו ארבע במקרא. כולנו בני איש אחד נחנו (בראשית מב יא). ונחנו מה (שמות טז ח). נחנו נעבור חלוצים. נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת (איכה ג כד). ויהיה הענין כי יש בני איש צדיק ואומרים בני איש אחד נחנו, כלומר, בני איש צדיק. כי כל אנשים שבמקרא צדיקים. ואם כן גם כי לא נעסוק בתורה ומצות, ייטיב לנו בזכות אבינו. גם כי נחנו מה מצד עצמנו, כי זכות אב לנו תעמוד לנו, גם כי נחנו מה משוללי זכות. אך לא זו הדרך כי אם שנחנו נעבור חלוצים מזכיות עצמנו. שהן אמת שהיה אפשר לומר, כי אם נהיה משוללי זכיות תעמוד לנו זכות אבותינו, זה יהיה אם גם עונות לא יהיו לנו. אך אם נחנו פשענו ומרינו מה יסכון לנו זכות אבותינו. הלא אתה לא סלחת על זכותם, כי עון עצמנו אינו נמחק. כלומר, ולכן טוב לנו נעבור מהעולם חלוצי צבא זכיות משלנו אל מלך ישראל.

פרשת מסעי

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן. ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי יי ואלה מסעיהם למוצאיהם. ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון מטחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים. ומצרים מקברים את אשר הכה יי בהם כל בכור ובאלהיהם עשה יי שפטים. ויסעו בני ישראל מרעמסס

ויחנו בסכת. ויסעו מסכת ויחנו באתם אשר בקצה המדבר. ויסעו מאתם וישב על פי החירת אשר על פני כעל צפון ויחנו על פי סנדרל. ויסעו מפני החירת ויעברו בתוך הים המדברה וילכו דרך שלשת ימים במדבר אתם ויחנו במרה. ויסעו במרה ויבאו אל־מה ובאלים שתיים עשרה עינת מים ושבעים תמרים ויחנו שם. ויסעו מאילם ויחנו על פי סוף. ויסעו מים סוף ויחנו במדבר סין. ויסעו ממדבר סין ויחנו בדפקה. ויסעו מדפקה ויחנו באלוש. ויסעו מאלוש ויחנו ברפידים ויא היה שם מים לעם לשותות. ויסעו מרפידים ויחנו במדבר סיני (לג א' טו).

ראוי לשים לב. א. כי מיד באומרו אלה מסעי בני ישראל היה ראוי יאמר ויסעו מרעמסס כו' כי מי לא ידע שהם אשר יצאו מארץ מצרים ב. אומרו לצבאותם, כי הלא הם עצמם היו הצבאות, ואיך יאמר לצבאותם כאילו ישראל יוצאים לצבא אחר, שהוא של ישראל. ג. אומרו ביד משה ואהרן, כי קצת מסעות היו אחת מות אהרן, ואיך יהיו אלה מסעי ביד משה ואהרן. ד. אומרו ויכתוב משה כו', מי לא ידע שמה כתבם ככל התורה אשר כתב משה לבני ישראל. ה. אומרו מוצאיהם, מה ענינם פה ומהראוי לא יאמר רק ויכתוב משה את מסעיהם. ו. מה זה שכופל הענין ומהפכו באומרו את מוצאיהם למסעיהם, ומהפך ואומר ואלה מסעיהם למוצאיהם. ז. אומרו ויסעו מרעמסס וכו', כי הנה הנסיעה ממצרים אין צורך להזכירה, כי אי אפשר בלעד כי היא מציאות יציאת מצרים. ח. למה מזכיר הזמן, האם לא פורש זה למעלה כמה פעמים שהיה בחודש הראשון וממחרת הפסח. ולמה חזר להזכירה פה במקום שאין נראה יכרין רק למנות המסעות. ט. מה ענין צאתם ביד רמה פה, שאין לזה ייחס עם המסעות. ומה גם שהיה לעיני כל מצרים. י. אומרו ומצרים מקברים וכו', כי אין לזה שייכות וייחס ליאמר פה, ויותר היה צורך בפרשת בא אל פרעה או פרשת ויהי בשלח ומה גם כי גם שם יראה שאינו מעלה ולא מוריד ענין הודעה זו. יא. איך יקושר לזה אומרו ובאלהיהם עשה ה' שפטים. יב. אומרו ויסעו בני ישראל מרעמסס, כי הלא כבר נאמר פעם אחת ויסעו מרעמסס, ולמה חזר לאומרו

יג. מה היה שבפעם ראשונה מרעמסס ולא נאמר בני ישו הוא אומר ויסעו בני ישראל. יד. אומרו וישב על פי החירת וזו בלשון יחיד ולא נא ויסעו. טו. אומרו תחלה פי משנה ואומר מפני החירת החירות. אמנם, הנה אמרו רבותני כג (ג) שהוא משל אל מי ממסע למסע. ואירעו לבן כ אשר חנו בהם. ואחרי כן חו ומקום מהם, ומצטער בכי אשר נצטער בנו שם, ואו וכאן חשש בראשו וכו'. כך ברוכב צרות אשר מצאום ומזכירם, כביכול, כמצטעו בכל אחד מהמקומות אשר צרה שם.

ואחשבה לפי דרכם זה, להזכיר גם כן מקומות א הטוב בעיני ה'. כי זה כל נ להזכיר צערם וזכיותם, למ להם, לתת להם ארצות ו כאשר היה אחרי זאת.

והנה אין ספק כי הזכו שבכולם הלא היה אשר ע והוא, כי הנה רבה ועצמו יתבדך ובטחונם בקונם, עו לא אמרו אדונינו משה איב אשה הוא כגן ה', אל המדנו אבל נחשים ועקרבים יש עו אין מספר. ולא מקום זו אשר אנו הולכים עד בואנו צידה לדרך, כי אם משאר ואם הבחורים ובריאים יסבל ולעוברות ולמניקות ולעולל דברים זכים ודקים וטוביני אמרו איה מה שהכונות בבטחון רב אחר משה וא רבותינו ז"ל שהיה מה ש ומשבחם, כאומרו זכרתי ל לכתך אחרי במדבר בארץ ירמיה רמו רסד).

ספר

דודאים בשדה

על התורה ולקוטים

מאת

הרה"ק ר' ראובן הלוי הורוויץ זלה"ה

מז'ארנווצא

מגדולי תלמידי ה"נועם אלימלך" ו"החווה מלובלין"

יוצא לאור מחדש במהדורא מפוארת

מוגהת ומתוקנת משיבושי הדפוס עם ציוני מראי המקומות

בתוספת מפתחות, ועוד מעלות רבות

עיה"ק ירושלים תוכב"א

שנת תשנ"ד לפ"ק

יוצא לאור ע"י "הר-צבי"

הוא אנוס קצת כיון שכבר נכשל בחטא אז מעביר ראשון כו' אבל ח"ו כשהאדם בחחילה הוא פושע תיכף צמרד וצמעל אינו מעביר ראשון כו'.

ו"ש נחנו פשענו כו' דלכאורה יקשה למה היה החורבן כל כך גדול אף שהרצו לחטוא מ"מ הקצ"ה מעביר ראשון ראשון ואח"כ נעשה לאדם כהיתר וכנ"ל ואין ראוי לעונש כל כך ו"ש נחנו פשענו ומרינו ר"ל שבאנו תיכף בפשע וצמרד להמרות כבודו יחצרך ולזה אמה לא סלחת ו"ש כי ה' הוגה יכול על מגן ר"ל שח"ו בחנם ושלל כדין היה ח"ו כי ה' הוי' ב"ה המורה על רחמים יש לו להעביר ראשון ראשון וכנ"ל ח"ל על רוב פשעים ר"ל שהרצו לפשוע צמרד וצמעל בחחילה תיכף וזה גרם החורבן וק"ל.

או יאמר כי י"ל בשלמא אם אדם עובר עבירה אחת ואח"כ עושה עבירה אחרת אז שייך מעביר ראשון ראשון ו"ש ראשון ראשון דייקא אבל אם ח"ו האדם עושה עבירה אחת ויש בה עבירות הרבה וזוה לא שייך מעביר ראשון ומינינו צמרדש שהרגו לזכריה ועשו שבע עבירות בפעם אחת וז"ש נחנו פשענו ומרינו ר"ל שבעבירה אחת היה פשענו ומרינו שמורה על הרבה עבירות ולזה אמה לא סלחת להעביר ראשון ראשון ו"ש כי ה' הוגה יכול על מגן כי שם הוי' הוא רחמים והיה לו להעביר ראשון כו' ח"ל על רוב פשעים ר"ל שצפעת אחת עשו רוב פשעים שהוא הרבה עבירות וכנ"ל וק"ל:

או יאמר כי על הא דקאמר תנא דבי ר"י מעביר ראשון כו' אמר רבא ועון עלמנו אינו נמחק דאי איכא רובא עונות מחשיב בהדיהו ע"ש ו"ש נחנו פשענו ומרינו הרבה והיה רובא עונות ולכן אמה לא סלחת ו"ש המדרש כי ה' הוגה יכול על מגן ר"ל כי שם הוי' ב"ה היה לו להעביר

ראשון כו' ח"ל על רוב פשעים שהעונות ופשעים היה רוב ונחשב לעבירות ראשונים בהדיהו ולכך לא היה מעביר ראשון כו' וק"ל:

→ **האלשיך** מביא מקורה ד' פעמים נחנו. נחנו פשענו ומרינו (איכה ג' מ"ב) נחנו נעבור חלונים (במדבר ל"ב ל"ב) כולנו בני איש אחד נחנו (בראשית מ"ב י"א) ונחנו מנה (שמות ט"ז ז') ע"ש ונ"ל בהקדים לפרש מדרש איכה כי ה' הוגה יכול על מגן ח"ל על רוב פשעים ונ"ל כי נודע מקדש ראשון חרב מפני שהיה הוגה יכול על מגן ח"ל על רוב פשעים ונ"ל כי נודע מקדש ראשון חרב מפני שהיה בזה ע"ז גילוי עריות ש"ד ומקדש שני חרב מפני שנאת חנם (יומא ט' ע"ב).

ונודע כי המחלוקת ושנאת חנם שרשו מהחילונים וקליפות שיניקתם ממדת הדין וא"כ בעל המחלוקת ושנאת חנם משליט עליו ח"ו דינים ונודע אלקים רומז לדין והוי' רומז לרחמים ונודע זכרנו את הדגה אשר נאכל צמרים חנם (במדבר י"א ה') שפירושו הוא חנם מן המזות וכן חנם נמכרתם ר"ל בשביל שנאת חנם כו' וכן לשון מגן פירושו הוא חנם והיה קשה לבעל המדרש דכתיב כי ה' הוגה ושם הוי' רומז לרחמים ו"ש יכול על מגן ר"ל שלא תאמר בשביל שנאת חנם נחרב בהמ"ק ויוקשה לך דהל"ל כי אלקים הוגה אבל הוי' שהוא רחמים אינו מעניש על שנאת חנם ח"ל על רוב פשעים שהפכו מדת הרחמים למדת הדין ע"י רוב פשעים שהם שלש עבירות הנ"ל וק"ל.

ו"ש נחנו פשענו ומרינו ולזה אמה לא סלחת (איכה ג' מ"ב) ר"ל מפני שהפכו מדה"ר למדה"ד כנ"ל אבל מקדש שני נחרב מפני שנאת חנם שלטה בהם מדה"ד ונריך להיות התיקון לשזב בחשובה שלימה לתקן החטאים ופשעים מה

שעשינו במקדש הראשון ואהבה בינינו לתקן עון שני רק דבר קשה להיות מפני הקנאה והתאווה ו לזה היא ההכנעה כשהא נחשב לכלום צעיני עלמ חלק חלקות שבחובו וזה ויכול לבוא לאהבה ואחד פעמים עיין עליהם.

ובזה יצוה המסו במקדש ראשון ואעפ"כ חלונים לארצנו מפני ש הפשעים ונעשה תיקון שזדונות יעשו זכויות ויהי המזות וגם מן הזדונות האלשיך פרשה זו ע" לנבא (במדבר ל"א ג') ר מהמזות שלזה נקרא מאתכם ע"ש צאלשיך כל לארצנו מפני שנחנו נעב מלאכים הנעשים מן ה ע"י השוזה מאהבה וכ עון שנאת חנם שלזה נח גם את זה נתקן שיה ואחדות ו"ש כולנו בני לכולנו ע"י זה יהיה לנו לבוא לזה כי לא כל הדג לחבירו וע"י הקנאה ונ לחבירו כבוד ע"י צא למדריגת הכנעה ושפי המדות הרעות ו"ש ו ועונה וע"י נוכל לנ וכשיהיה לנו תיקונים ה צמרה בימינו אמנ:

פרשת ואתחנן

ואתחנן אל ה' צעמתי והיא לאמר. אעברה נא כו' מלח לאמור אין לו שחר כלל ונ"ל עפ"י מה שפרשתי להגיד כי ישר ה' נורי ולא עולתה זו (תהלים צ"ב ט"ז) כי נודע שבגלות נקרא בא"ד ואין נקרא בשם הוי' צ"ה ונ"ל בטעם כי שם הוי' צ"ה מורה שמשדד המערכות כמו שפירש הזוהר ע"פ ויחזק ה' את לב פרעה (שמות ט"ו י"ב) כי פרעה לא ידע רק שם אלקים שאמר לו יוסף אלקים יענה את שלום פרעה (בראשית מ"א ט"ז) ואלקים גי' הטבע ולכך סובר פרעה שהטבע גורם שישראל לא ילאו ממזרים כלל וכשאמר לו משרע"ה כה אמר ה' ר"ל ששם הוי' צ"ה מורה שמשדד המערכות מזה נתחזק לבו שלא להאמין בשם הוי' צ"ה ונ"ש ויחזק ה' ועיין בשל"ה.

ונ"ל הטעם ששם הוי' צ"ה משדד המערכות כי שם הוי' צ"ה מורה שמהוה את הכל וא"כ שהוא צרא כל העולמים וכל הברואים יכול לשנות טבע הבריאה כדגונו ונ"ש ה' איש מלחמה ה' שמו (שמות ט"ז ג') ר"ל ה' הוא איש מלחמה מפני כי ה' שמו ר"ל שמהוה הכל ולכך יכול לעשות מלחמה לשדד המערכות וק"ל ואמרו חז"ל שלא רצו לאמור והנורא מפני שהוקשה להם איה נוראותיו והוא יתברך אמת ואינו רונה שישבחוהו בשבח שאינו נוהג בו ונ"ל שלזה הטעם בגלות אין לנו מדברים שם הוי' צ"ה כי אינו מראה כחו שמשדד המערכות והבן.

והנה בגלות לנו נועקים למה לנחש ששכחינו (איכה ה' ב') עד מתי עורך בשבי וכדומה ונ"ל נראה לנו כאלו חז"ל כביכול עושה עולה במה שאינו מושיע לנו ואנו נועקים אליו למה אין

שעשינו במקדש הראשון וגם צריך להיות אחדות ואהבה בינינו לחקן עון שנאת חנם שהיה במקדש שני רק דבר קשה להיות אהבה וריעות בין ישראל מפני הקנאה והתאוה והכבוד רק שורש התיקון לזה היא ההכנעה כשהאדם הוא נכנע וספל ואינו נחשב לכלום בעיני עצמו רק משגיח חמיד על חלק אלקות שבחוכו לזה יכניע כל מדות הרעות ויכול לבוא לאהבה ואחדות כמבואר בפנים הרבה פעמים עיין עליהם.

ובזה יבואר המסורה נחנו פשענו ומרינו במקדש ראשון ואעפ"כ אנו מנפסים נחנו נעבור חלוצים לארצנו מפני שנשוב במשובה שלימה על הפשעים ונעשה תיקון גמור ששוב מאהבה עד שזדונות יעשו זכויות ויהיה לנו חיל של מלאכים מן המצות וגם מן הזדונות שיהפכו לזכויות כמ"ש האלשיך פרשה זו ע"פ החלנו מאתכם אנשים לנבא (במדבר ל"א ג') ר"ל הם המלאכים שנבראו מהמנות שלזה נקרא הצדיק איש חיל ונ"ש מאתכם ע"ש באלשיך באריכות ונ"ש ונחנו נעבור לארצנו מפני שנחנו נעבור חלוצים ר"ל חלוצי לבא מלאכים הנעשים מן המצות וגם מן העבירות ע"י החשובה מאהבה וכנ"ל וא"ת עדיין יש עלינו עון שנאת חנם שלזה נחרב מקדש שני ע"כ אמר גם את זה נתקן שיהיה בינינו שלום ואהבה ואחדות ונ"ש כולנו בני איש אחד נחנו אב אחד לכולנו ע"י זה יהיה לנו אחדות וא"ת איך אפשר לבוא לזה כי לא כל הדעות שוות וכל אחד מקנה לחבירו וע"י הקנאה ותאוה שמתאוה למה שיש לחבירו כבוד עי"ז בא השנאה לזה אמר שנבוא למדריגת הכנעה ושפלות ועי"ז נסיר מאתנו המדות הרעות ונ"ש ונחנו מה שרומז להכנעה וענה ועי"ז נוכל לבוא אל אהבה ואחדות וכשיהיה לנו תיקונים הנ"ל נחנו נעבור לארצנו במהרה בימינו אמן:

שעים
ולכך
נחנו
נחנו
אחד
ז"ד
ה'
ל' כי
יכול
נקדש
ריות
זא ט'
פרשו
וא"כ
ח"ו
זמים
חנם
ז וכן
לשון
זרש
זו"ש
חנם
הגה
חנם
מדת
הג"ל
לא
ה"ר
ונאת
ויקון
מה

L

בעזרת

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

ליקוטי אמרי יוסף על התורה

ויקרא * במדבר * דברים

מפתחות

אוסף דברים יקרים, אמרים נעימים, תוכם רצוף אהבת ויראת ה'

מכ"ק הגאון הקדוש המפורסם שר התורה בנגלה ובנסתר

מאורן ורבן של ישראל כקש"ת

מרן רבי יוסף מאיר זצוקללה"ה

מספינקא

נלקטו מתוך ספרו הקדוש אמרי יוסף עה"ת ומועדים

וגם מה שהובא בשמו בספרים הקדושים

י"ל ע"י מכון "בחי משה"

שנת תש"ס לפ"ק

ברוקלין, ניו-יארק יע"א

לאותו דבר שעל ידו אוחזין הכלי, וכמו כן יש יד לעבירה, ר"ל והיינו ההרהור הוא יד למעשה שעל ידו באין לידי מעשה ח"ו, וכמו כן יש יד להרהור והוא השכחה רגע אחת בהשי"ת הוא יד לבוא ח"ו לידי הרהור, משא"כ אם מקיים שויתי ד' לנגדי תמיד אינו בא לידי הרהור, נמצא שזה יד להרהור, וזהו שדייקו רז"ל אם מיד"י מעשה יצאנו, כלומר מן הי"ד של המעשה שהוא ההרהור יצאנו, אבל מיד"י הרהור"ר שהוא קיום שויתי ד' לנגדי תמיד מזה לא יצאנו, כי מחמת טרדות המלחמה שלא היו יכולין לקיים זאת בכל רגע עכ"ד פח"ח. [יגל יעקב, מטות]

* * *

נחננו נעבור חלוצים ונו'. הנה במסורה מונה ג' פעמים נחנו. כלנו בני איש אחד נחנו (נחשית מג יא). נחנו נעבור חלוצים. נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת (למס ג, מט), עיין בבעל הטורים כאן. והנה במנחת יהודה פ' מטות מצרף לזה ונחנו מה (שמות טו, ז), וטעמו כ' מס' ישמח משה פ' מקץ, אף על פי דשם כתוב ונחנו מה בו', כי הוא"ו אינו רק פעולה, ולא מעצם התיבה, ואינו דומה לאנחנו, שהאלף מעצם התיבה, ועיי"ש בישמח משה מה שפ"י על ד' נחנו בכמה אופנים. וגם בסה"ק צמת ה' לצבי פרשה זו עמד על המסורה זו.

ואענה גם אני השפל את חלקי על פי פשוט, כי הרב הצדיק הקדוש מורנו הרב יעקב יצחק מלובלין זצקללה"ה פ"י כי לא בזה ולא שקץ ענות עני (מגלס כג, כו), ענות הוא לשון שפלות, והכנעה עני הוא, אפילו מי

* * *

שהוא עני באמת מן התורה והמצות, מכל מקום כיון שהוא שפל בעיני עצמו אינו מבוזה בעיני השי"ת, כי עיקר הכל להיות שפל בעיני עצמו. וכן פירש הרב הקדוש הנ"ל זצ"ל פסוק (דברים ל, ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך וגו', כי מדת יסוד סיומא דגופא נק' קצה השמים, וז"ש אם יהיה נדחך בקצה השמים, ר"ל שתפגום ח"ו במדת היסוד, 'משם' הוא לשון שממה, ר"ל אם תהי' בעיני עצמך שממה ושפל, יקבצך ה' אלקיך, 'ומשם' רומז לעולם התשובה, יקחך, כן שמעתי בשמו. ואפשר לומר כי 'ומשם' גימטריא 'שכינה' עה"כ, והוא גי' 'דוד בן ישי', ונודע כי המלכות של עולם העליון נעשה כתר בעולם שלמטה, והכתר נק' רצון, ור"ל שמרצון העליון יקחך ויקרב אותך אליו, ונודע עוד כי העיקר להיות אחדות בין ישראל כמ"ש (ישעיה ד, ח) חבור עצבים אפרים הנח לו.

וזה כוונת המסורה נחנו פשענו ומרינו, מכל מקום אם נחנו מ"ה, ר"ל שיש לנו הכנעה ושפלות הרוח, וגם כולנו בני איש אחד נחנו, ר"ל שיש בנו אחדות, כי כולנו בני יעקב אביו, וז"ל טע"מ פ' קדושים מצות ואהבת לרעך כמוך, דע כי כל ישראל סוד גוף אחד של נשמת אדם הראשון, וכל אחד מישראל הוא אבר פרטי, כי זה הערכות שהאדם ערב בשביל חבירו עיי"ש. ולפי זה יש לפרש כלנו בני איש אחד נחנו, על אדם הראשון ולכן יש בנו אחדות, לכן נחנו נעבור חלוצים בתורה ומצות, ואין פוצה פה ומקטרג, אף שנחנו פשענו ומרינו, מכל מקום כיון שונחנו מה, שיש לנו שפלות, וגם כולנו בני איש אחד נחנו, שיש לנו אחדות, נוכל לעבור חלוצים בתורה ובמצות.

L

אלה מו
ויכתוב מ
ה' ואלה
המפורשי
מוצאיהם
למוצאיהם
לא אמר
למוצאיהם
אלה מפני
והולוכו
תורין ה
כאן ישנ
וכו' עכ"ו
אלה מס
למקום ז
מונה כ
הוקרנו ו
ויל"ד ע
והנה
המסעות
דברי נ
האחרונ
ישראל ו
כן בגאו
מישראל
והקב"ה
לישראל
לה והרצ
מדבר ל
זה ממ
מוצאיהו
ואמר וז

בניהח"ש

ספר

משמרת אלעזר

מאה כ"ק ארמו"ר הגאון המפורסם צדיק יסוד עולם, נודע ביהודה
ובישראל גדול שמו בחסידותו וענותנותו טהרתו ופרישותו, גודר גדר
ועומד בפרץ, לוחם מלחמת השם, מאור הגולה, כקש"ת

רבי שאול בראך זצוק"ל

אב"ד דק"ק קאשוי

ומלפנים אב"ד דק"ק קראלי ומאגענדארף

יביל הרושים וח"ת על כל הפרשיות ומועדי השנה
כמפורט בשער השני

☆

יצא לאור

בעריכה חדשה בתוספת הרבה הארות ותיקונים ומראי מקומות

על ידי נכד המחבר

שאול פריעדמאן

ברוקלין נ"י - תשע"ד

שכרת את הצרחה אני רוצה לגואלם, וכדי שלא יקשה
 הא הם בטלו את הצרית ואיך יעמדו להם זה הצרית
 שבזכות זה יוגאלו, לזה הקדים וגם אני שמעתי את
 נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אותם, ולכן
 סברא הוא שלהנחת עמם נחוננו כמה שלא הניחוס
 למול, ולא הי' מחוייבין עפ"י דין תורה למקור נפשם
 על המילה ולא עברו על הצרית.

רזח עמדתי על כונת חרגום יונתן שפירש שם
 ביחזקאל (ט"ו ו) [ע"פ ובעבור עליך וארץ מחבוסה
 דמין ואומר לך בדמין חיי, ועל דכין קים אבהתכון קדמי
 אתגלתי למיפרקכון, ארי גלי קדמי ארי אתון מענין
 בשעבודכון, ואמריית לכן בדמא מהולתא אחוס עליכון,
 ע"כ. דלכאורה חנוהא דהא בפסוק זה לא נזכר כלל
 צרית אבות. ולדברינו יובן, שכשרצה לומר שבזכות
 הצרית [מילה] שכרת את אבותינו ילאו לחירות, א"כ
 יקשה הלא עברו כמה שנים שלא מלו את עמם, ואם
 כן אדרבה יש קטרוג מכח צרית אבות עליהן. לזה
 אמר שגלוי וידוע לפניו שהן מענין אותן בשעבוד,
 ואם כן בודאי מזו הטעם שלא יהיו חלשים בעבודה
 מנעוה ממול, לכך לא עברו בזה על מצות מילה,
 ושפיר אמר להם בדמין חיי, שיאלו בזכות המילה.

☆

76 סמ (ב) ובשלחו ורחמשיים עלו בני ישראל מארץ
 מצרים (שמות י"ג י"ח). ופירש

רש"י עפ"י התרגום, מזויינין. וזריך ביאור דזה מקומו
 צפרי' בא צעת יציאתם ממצרים, ומאי ענינו לכאן.

ויש' לומר, דכתיב בתהלים (ל"ג ב"ג) יהי חסדך ה'
 עלינו כאשר יחלנו לך, פירוש בערך ובמדריגה
 שיצטת האדם ד' כן הקב"ה עושה לו נסים ונפלאות,
 וזו כאשר יחלנו לך בערך הבטחון הוא גם הישועה.
 והנה צאמת יפלא, מאחר שהדבר ברור שלא הי' בכחם
 לנצח ל"א מלכים, כדכתיב (תהלים מ"ד ד) כי לא חתרעם
 ירשו ארץ זרועים לא הושיעה לנו, אם כן לאיזה

תכלית הי' מלחמות כדרך המלכים שלוחמים זה עם
 זה, כמו בסיחון ועוג ועמלק וכן בספר יהושע, הלא
 כיון שסוף כל סוף לא יהי' אפשר לנצח רק לה'
 הישועה, אם כן צאמת למלחמה הוא דבר מיותר.

אמנם צאמת אלו הי' ישראל משלימים יהצם לגמרי
 על ה' צעת צאמת ממצרים ולא הי' לוקחין
 כלל כלי מלחמה עמם רק בטחו בישועתו, אז לא הי'
 צריכין לשום דבר והי' אויביהם נופלים לפניהם, רק
 לפי שישראל לא היו עוד צאמונה שלימה לגמרי, ולקחו
 כלי זיין עמם בצאמת ממצרים, לכך הוצרכו למלחמה.

רלפ"ז יובן הפסוק, כי אם לא הי' צריכין למלחמה
 כלל, אם כן לא הי' החשש פן ינחם העם
 בצאמת מלחמה, והי' יכולין לילך דרך קרובה לישראל,
 אבל עתה שלקחו כלי מלחמה ועל ידי זה הוצרכו
 למלחמות, ויש חשש פן ינחם העם בצאמת מלחמה,
 לכך הוצרכו להקיף הדרך.

רזח כונת הפסוק, ויהי בשלח פרעה את העם ולא
 נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא,
 כי אמר אלקים פן ינחם העם בצאמת מלחמה ושבו
 מצרימה, רק כדי שלא יקשה למה הוצרכו למלחמה
 כלל, לזה בא הפסוק כמתוך, וחמשים עלו בני ישראל
 ממצרים, שעלו מזויינין, וזה גרס כי הוצרכו למלחמה,
 כדמיון יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך, מאחר
 שהם בטחו בכוחם הוצרכו למלחמה.

☆

ע (ע) ובשלחו ורחמשיים עלו בני ישראל (שמות י"ג י"ח).
 ופירש"י אין חמשים אלא
 מזויינין, וכן הוא אומר (יהושע א' י"ד) חמשים העברו
 לפני אחיכם, דבר אחר חמשים אחד מחמשה ילאו
 וארבעה חלקים מתו בשלשה ימי אפילה, ע"כ.
 וחמוהא דלמה אמר רש"י "אין חמשים אלא מזויינין"
 בלשון שלילה, והו"ל למימר חמשים מזויינין.

14

תהלים לג לד

תרגום

לְדַחֲלוֹן מִצִּיּוֹן לְסִבְרֵינִי
 לְטִיבוֹתֶיהָ: יֵט לְמַפְצִי
 מִמּוֹתָא נִפְשִׁיהוֹן
 וְלִקְיָמוֹתֶיהוֹן בְּאוֹלְצֵנָא:
 כִּנְפִישָׁנָא מִסְתַּכֵּינָא
 לְפוֹדִקְנָא דִּי סְעוּדָנָא
 וְתִרְיִסְנָא הוּא: כֵּא אֲרוּם
 בְּמִימְרֵיהָ יַחְדֵּי לְפָנָא
 מְטוּל דְּבָשׁוּם קוֹדְשִׁיהָ
 אַתְרֵחְצֵנָא: כֵּב יִהְיֵא מוֹבְדָּא יֵי
 עֲלָנָא הִיכְמָא דְּסִבְרֵינִי עֲלֵדָּא: א לְדוֹד בְּד שִׁנֵּי יַת מְדַעִיָּה קְדָם
 רִשׁוֹי

בית
 לות פל
 די פרא
 פחדא
 לכל
 ז מלפא
 חילותיה
 יי בסגעי
 מסתכל

וסניטוה אל
 שון השגחה
 זו ענינו כח

שאין המלך
 ז: (יז) שקר
 (יח) עין ה'

ל מחנותיו:
 לסוס גבורה
 והחיל. לא
 ז: עין ה' על

ו לו רב חיל
 ני עם מעט,
 האדם: לא
 זכורו בחרב,
 ער ורך. הנה
 (יז) שקר. כי
 לסוס גבורה
 וכשלא ירצה
 רכבו: וברוב
 הרוכב עליו:
 ובל יראי האל
 ויצילם מחיל

המבין אל כל
 דברנהו לכולי
 וזינן דלאו הכי
 לכם ומבין אל

הם, שנאמר: כי

ממכון שנתו השגית היוצר יחד לנס, ודרשו מכאן
 שכולן נסקרין במקרה אחת: (א) בשנותו את
 טעמו. כענין שנאמר ויתו על דלתות השער וגו'

מצודת דוד

(כ) חכתה. קוּתה: א) טעמו. ענין דבור החכמה. כמו וטעם
 (יט) להציל. ואף אם הטבע ינגד: ברעב. בהיות רעב
 בעולם: (כ) נפשנו. ולזה תחכם נפשנו אל ה' כי הוא מעולם עוזר לנו: (כא) כי בו. בישועתו ישמח לבנו, כי
 בו בטחנו ודרכו להושיע להבוטחים בו: (כב) כאשר. כפי התקוה כן יהיה החסד: (א) בשנותו. בעת ששינה את
 דברו לדבר מבלי חכמה: לפני אבימלך. שהיה ירא ממנו לבל יכנו נפש, כמו שנאמר בשמואל א', ולזה דבר

מצודת ציון

דרך ואשימה עיני עליו (בראשית מד כא), ועיניך שים
 עליו (ירמיה לט יב): אף יראיו. ממנו לבדו, לא
 ממלך שהוא בשר ודם, ולא ייחלו רק לחסדו לבדו:
 (יט) להציל ממות. חרב או דבר: (כ) נפשנו. בעבור
 שראינו ירא' השם והמייחלים לו נמלטו, על כן

אבן עזרא

נפשנו חכתה לו. וטעם עזרנו כנגד ברוב חיל
 שהזכיר עם המלך, ומגיננו כנגד המלך, כמו מגיננו
 ראה אלהים (לקמן פד י): (כא) כי בו ישמח לבנו.
 כנגד יראיו: (כב) יהי. הזכיר חסדך ויחלנו לך כנגד
 למיחלים לחסדו: (א) לדוד בשנותו את טעמו. טעמו,

רד"ק

רב: (יט) להציל. במלחמה, ואם יבוא רעב בעולם
 יתיה אותם מאחר שמייחלים לחסדו לסבב סבות
 להשביעם בין הרעבים: (כ) נפשנו. ואנחנו יראיו
 המייחלים לחסדו נפשנו חכתה לה, לפיכך הוא

מדרשי חז"ל

עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה. למיחלים לחסדו, שנאמר:
 חתן אמת ליעקב חסד לאברהם. להציל ממות נפשם
 ממותו של נמרוד, ולהחיותם כרעב שנאמר: והי רעב

נושאי הפרק

(איב) דוד משבח לה' על שהצילו מאבימלך.
 (גיד) קריאה להלל ולהודות לה'.
 (היח) ה' שומע תפלה ומושיע.
 (טיא) הטובה והחסד ליראי ודורשי ה'.
 (יביטו) הנהגות והברכות ביראת ה'.
 (טרכג) הגמול והישועה לדורשי ה', והעונש לרשעים.

תרגום

ישראל בארעהון תפרת עמיא ופסדתנון: ד ארום לא בנבורת סיפהון יריתו ארעא ותקוף אדרעיהון לא פרקת להון ארום ימינד וארדע גבורתקד ונהור זיו יקדק ארום כל זמן דעסקיו באוריתא אתרעיתא בהון:

תהלים מד

לְאֹמִים וַתִּשְׁלַחֶם: דִּבְי לָא בְחַרְבָּם יִרְשׁוּ → אֶרֶץ וּזְרוּעֵם לֹא הוֹשִׁיעָה לָמוּ כִּי יִמְיִנְךָ וּזְרוּעֶךָ וְאוֹר פְּנִיךָ כִּי רָצִיתָם: ה אַתָּה הוּא מַלְכֵי אֱלֹהִים צִוָּה יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב: ו בְּךָ צָרִינוּ נִגְנַח בְּשִׁמְךָ נָבוֹם קָמִינוּ: ז כִּי לֹא בְקִשְׁתִּי אֲבָטַח וְחַרְבִּי לֹא תוֹשִׁיעֵנִי: ח כִּי

ה אנת הוא מלכי אלהא בעדנא תדא פקד פורקנות דבית יעקב: ו במימדך מעיקנא נגנח בשמך נבבוש כל דקמין עלנא: ז ארום לא בקשתי אנא רחין וספי לא תפרוק יתי: ח ארום

רש"י

ושלחת מפנינו, ואתה בידך ומתן הורסתם מתוך ארס ומטעם לאבותינו נחוכה: (ד) רציתם. לשון לטון: (ה) צוה ישועות יעקב. גם לנאים אחרינו: (ו) והיו כנצורים צוסיס צטיט חולות (זכריה י ה):

מצודת דוד

ד (ד) כי לא בחרבם. מה שירשו ישראל את הארץ לא ירשו בחרבם ובכחם, אלא אתה הושעת להם בימיך ובההארה הבא להם מפניך, כי היית מרוצה להם: (ה) מלכי אלהים. הלא אתה אלהים ובידך להושיע, ואתה הוא מלכי וראוי למלך להושיע לעמו כאשר יש לאל ידו, ולזה צוה להביא ישועות יעקב: (ו) בך. בעזרתך: בשםך וגו'. כפל הדבר במלות שונות: (ח) כי הושעתנו.

אבן עזרא

על לשון ישראל, וטעם להזכיר יעקב בדבריו, המלאך הגואל אותי מכל רע (בראשית מח טז): (ו) בך. בעזרתך נוכל לנגח צרינו שלא ירעו לנו, גם בשמך נבוסם: (ז) כי. דברי דורך קשת מהמונינו, וחרבי הגבור שיש בנו, ע"כ בלשון יחיד: (ח) כי. גם ראינו

רד"ק

דרך כלל. אמר כמו שהיית מלכי או כן אתה מלכי עתה, ואתה אלהים שופט האמת אם כן כמו שהושעת אבותינו כן הושיענו עתה: וטעם צוה. על דרך כי מלאכיו יצוה לך: (ו) בך. עם עזרתך נגנח צרינו אף על פי שאנחנו תחת רשותם בגלות: וטעם נבוסם. שנבוסס תחת רגלינו: קמינו. כמו צרינו, לפי שהם קמים על האדם לרעה יקראו קמים: (ז) כי. אמר אין אנחנו כוטחים שנצא מהגלות בכחינו ובגבורתינו אלא באלהינו ובעזרתו: (ח) כי. פעמים רבות הושעת

מדרשי חז"ל

ממצרים וקרעת להם את היס אבל לנו לא עשית כן ומה נראה יש לנו שעשית עם אבותינו, ואימתי היא הטובה שאמרת לנו לעשות שתעשה עמנו אות לטובה. (ילקו"ש). ז כי לא בקשתי אבטח וגו'. אשר לקחתי מיד האמורי

די הוא נחא לדוד דבני קרח א: ב"י שמענא ותעיו לנא דעבדתא דתנון לבית

המדבר והיס וגדת מהליס: זומות גדולות

(ג) הורשת.

זר הזכרתי כי אתי בית ה', ימ"ם ותטעם

בניהם ובניהם אז בידך, אמר 'הלחם ולטעת' ו שם עומדים וטיס. הלמ"ד

בזנו של עולם ו פועל פעלת אחא מיטרא עד יה אתחזי ליה פי שמיא כולי למחר אשכחיה שכו וניצל מן (תענית כד:).

ן: וכי באזניהם מצרים שנאמר:

בעוה"ש"ה

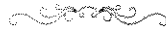
ספר

יד שלום

על התורה

חלק שני

ויקרא - במדבר - דברים

חידושים וביאורים, על פרשיות השבוע נאמרים
אשר הגנו ה' בחמלה ה' עלי בזכות אבותי נבג"מ ולל"ה

ישכר דוב פריעדמאן

שנת תשס"ד לפ"ק

אלימלך זי"ע, רק יענשו אותו על שאינו זושא
 (פאר דעם וואס איך בין נישט זושא). וזוה שמעתי מאת
 מורי הגה"צ רבי חיים מאיר זל"ל אדמו"ר
 מוויזניץ לפרש את הפסוק (ויקרא כ ג) ואם המר
 ימירנו והיה הוא, שאין מענישין את האדם על
 שלא הגיע למדרגת חבירו, רק מענישין לו שלא
 הגיע למדריגה שהוא בעצמו הי' יכול להגיע,
 וז"ש והיה הוא שכל אדם לריך להיות הוא
 בעצמו ועל זה מענישים את האדם בעולם
 העליון על שלא הגיע להמדריגה שהיה בעצמו
 יכול להגיע, עכ"ד.

וזה כוונת הכתוב ודעו חטאתכם אשר ימצא
 אתכם דוקא שבשמים אין מענישים על
 שלא הגיעו למעשה לדיקים, רק על מה שלא
 מלאו עבודת עצמם.

★

ד נחנו נעבור חלוצים, ד' במסורה, דין, ואידך
 (בראשית מב יא) כלנו בני איש אחד נחנו,
 ואידך (איכה ג מב) נחנו פשענו ומרינו, ונכספר
 מנחת יהודה הוסיף ואידך (שמות טו ו) ונחנו
 מה.

ויבואר על פי מה שכתב ק"ו ז"ל במשמרת
 אלעזר (תשובה בישראל אות סט) דלכאורה
 יפלא מאחר שהדבר ברור שלא היה בכחם של
 ישראל לנצח ל"א מלכים כדכתיב (תהלים מד ד)
 כי לא בחרבם ירשו ארץ זרועם לא הושיעה
 למו, אם כן לאיזה תכלית היה מלחמות כדרך
 המלכים שלוחמים זה עם זה כמו בקיסיון ועוג
 ועמלק, הלא כיון שסוף כל סוף לא יהיה אפשר
 לנצח רק לה' הישועה א"כ לאחם למלחמה הוא
 דבר מותר, וי"ל דכתיב (תהלים לג כג) יהי חסדך
 ה' עלינו כאשר יחלנו לך, פי' בערך ובמדריגה
 שיבטח בה' כן הקב"ה עושה לו נסים ונפלאות

וזה שאמר הכתוב ודעו חטאתכם שידעו כמה
 שפגמו מאשר ימצא אותם, פי' ממה
 שיראו בחמרים איזה עון ידעו מזה שגם הם
 פגמו באותו עון, כי לא לחנם נודמן להם לראות
 החטא בחמרים.

★

או יאמר לפרש הכתוב ואם לא תעשון כן הנה
 חטאתם לה' ודעו חטאתכם אשר תמצא
 אתכם.

ויש לומר דהנה מודעת זאת שיסוד התשובה
 הוא שהאדם לריך לזכור מה שחטא כי
 אם אינו זוכר החטא אינו זוכר לשוב עליו,
 וכמאמרנו בחפילת מוסף של ראש השנה, כי
 זוכר כל הנשכחות אחת הוא מעולם, שהקב"ה
 זוכר החטאים שהאדם שוכח. וזה כוונת הכתוב
 ואם לא תעשון כן הנה חטאתם לה', והעצה
 לשוב על החטא הוא ודעו חטאתכם אשר תמצא
 אתכם, שיזכרו החטא לשוב עליו, ועל פי זה
 ידוקק לשון הכתוב ודעו חטאתכם אשר וגו',
 כי ביותר רגיל האדם לשכוח מה שחטא בשוגג
 ממה שחטא במזיד, וידוע שהאי חטא עון שוגג
 הוא, וזה שאמר ודעו חטאתכם שידעו ויזכרו
 מה שחטאו בשוגג, וקיים אשר תמצא אתכם
 כי מציאה באה בהיסת הדעת וכן עון שוגג
 הוא בהיסת הדעת משא"כ מזיד הוא בדעת.

★

עוד נראה לפרש מאמר הכתוב ודעו חטאתכם
 אשר תמצא אתכם.

ויתבאר על פי מה דמתאמרה משמיה
 דהרה"ק רבי ר' זושא זי"ע שפעם
 אחת אמר ר"ר זושא בענותותו על עצמו שלא
 יקבל עונש על מה שאינו גדול כמו הרבי ר'

מדין ולא
 ז' התגברו
 הם מפילין
 וכו' קודם
 יו יכולים

לה' ודעו
 י"ך ביאור
 :ס, ועיין
 על החטא
 ניש מדה

יה דמין
 ש מאמר
 ז'אה חוץ
 ים ונגעי
 רים הם
 בעבירות
 ן השמים
 להעירו
 זים אלו,
 אחרים
 זעון וכל
 זונותיהם
 עם אחת
 ל בחילול
 , באמרו
 כשהוא
 דלורבא
 הראוהו
 ז' חטא
 ז, ובזיון
 ד"ק.

ממזרים שעלו מזויינין וזה גרם כי הוצרכו למלחמה, עכח"ד.

וזאת תהיה תורת המסורה, כולנו בני איש אחד נחנו, פ"י שיש לנו בטחון שאב אחד לכולנו והוא מושיע לנו בעת צר, ובאופן כזה נחנו מה, שאין לנו צרכים לשום חכמי מלחמה כי ה' נלחם לנו, אבל אם נחנו נעבור חלוצים פ"י מזויינים, או נחנו פשענו ומרינו, כי זה בעצמו שאנו הולכים מזויינים הוא חטא ופשע נגדו יתברך, כי זה מורה שאין לנו בטוחים בהצב"ה, רק על הכלי מלחמה אנו בטוחים. L

וזה כאשר יחלנו לך בערך הבטחון הוא גם הישועה. ולכן באמת חילו היו ישראל משליכים על ה' יהבם לגמרי בעת לאחם ממזרים ולא היה לוקחין כלל כלי מלחמה עמהם רק בטחו בישועתו אז לא היו צריכין לשום דבר והיה אויביהם נופלים לפניהם, רק לפי שישראל לא היו עוד באמונה שלימה לגמרי ולקחו כלי זיין עמם בצלחם ממזרים לכך הוצרכו למלחמה, וזוה יתבאר מאמר הכתוב (שמות י"ג) ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלהים פן ינחם העם בראותם מלחמה וגו', וכדי שלא יקשה למה הוצרכו למלחמה כלל, לזה בא הפסוק כמתוך, וחמשים עלו בני ישראל

מסעי

באלו, אעברה נא. והיא פלאי דמה ענין החלפת יצחק לאיל לכניסת משה רבינו בארץ ישראל.

ואפשר לומר על פי מה שכבר הבאתי כמה פעמים מה שכחצ ביטוח משה (פי' חוקת) על הפסוק ויקחו אליך פרה אדומה, הנה בכל המצות יש חיקונים, וכל החיקונים הם על ידי הכוונות, ולפי זה יעלה על הדעת שאותם אשר אינם יודעים לבחון אינם פועלים בעשיית המצוה ח"ו, אך מחסד השי"ת שאם אחד עושה מצוה כראוי, עשה סולם לכל העושים מצוה זו שיעלו בסולם ההוא אף שאין אחם יודע עד מה, רק שיעשו לשמה, ואם כן מפני שמהם זכה להחגלות הטעם של הפרה, ופרה הראשונה נעשית בזוונתו, והיא סולם לכל הפרות שיהיו, על כן אמר ויקחו אליך, היינו על ידך הוא הלקיחה, משום דלך

אלה מסעי בני ישראל אשר ילאו מארץ מצרים לצבאחם ביד משה ואהרן. ויש להבין מהו הכוונה ביד משה ואהרן, הלא כבר מבואר בקרא (במדבר ט כג) דהמסעות במדבר היו על ידי משה ואהרן.

ב איתא במדרש רבה (שמו"ד פט"ו ס"ג) אמר רבי לוי מלמד שהיה הקב"ה חוזר ומבקש באיזה דבר לגאול את ישראל ולא היה מוצא עד שמצא זכותו של משה ושל אהרן והיא עמדה להם, ה"ד (וכ"ה ד יג) אלה שני בני היתה. ויש להבין דלפי הנראה זה קוטר למה שאמרו חז"ל (רו"ר פ"ו ס"ה) שבני ישראל ילאו ממזרים בזכות דם פסח ודם מילה.

ונקדיים לבאר דברי המדרש (מוצא ביטוח משה פי' י"ה) אמר משה להקב"ה אחי אמרת קח נא את בנך את יחידך וגו' והחלפת אותו

אני מגלה טעמה פרה זו, עכ"ד י

ומעתה המדרש דמה

ואהרן הכוונה ד ועריה מן המצוות המצות דם פסח כן הוצרכו לזה ל כל הכוונות הראו ישראל שיטטרפו בא וילכו ויעשו ואהרן כן עשו י הפסח על דעתו סולם לכל העול

ועל פי זה אמנו

(מוצא ביטוח משה)

זאת חוקת התור למה מת משה.

מפרה אדומה ו

יש לומר כי ידו

שאיפתו של משג

כדי לקיים מצוה

כי כוונתו היה

סולם לכל הבאיו

המצות לשמו ית

לדעתו של מש

הקב"ה זאת ח

פרה אדומה, דג

של משה רבינו,

מת משה, הלא

ישראל כדי לקיי

ודקדוקיה לעש

עוד זאת נקד

לפרש הו

לג 7 אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לעבאתם ביד

א ארץ מצרני בני ישראל די נפקו מארעא דמצרים לחיהון בידא

לקט בהיר

רשיי

א פי הגם שרובם ממסעות הללו לא נכתבו עדיין בכלל, אעפ"כ מה מועלת צידעתם ומה נפקא לן מנהון: ב רצינו לשיטתו שכח סוף פרשת פקודי, מקום חנייתן אף הוא קרוי מסע לפי שהחנייה היה כדי לחזור וליסע משם, ומציא ראה מכאן שכחב אלה מסעי וקחשיב החניות, וזהו נכון המספר של מ"ב מסעות, שרעמסק וגם ערבות מואב בכלל, סך הכל מ"ב (ג"א): ג פי קודם גזירת טילטולם במדבר שהוא כמו שנה וג' חדשים אחר יציאת מצרים שנשלחו המרגלים, אבל מה שאמר בשנה ראשונה זה לאו דוקא, שהלא עד מדבר סיני יש י"ב חניות ושם חנו עד כי אייר בשנה השניה, ומשם ועד רחמה (ולא עד בכלל) עוד ב' חניות קצרות התאווה וחלרות, סך הכל י"ד (מ"ל): ד ויחנו במדבר פארן והוא קדש ברנע והוא רחמה: ה ונכתבו פרטי המסעות, ולא די לפסר חסדי המקום ולומר ויסעו מרחמה עד הר ההר עשרים מסעות, שבה יש לחשוב ולומר שהמסעות היו רחוקות זו מזו שנה שלימה או יותר ויש כאן טלטול וטלטול, לזה מנה אותם בשמותם ולן וראה שמקומות הללו קרובות זו לזו (ג"א): ו וטעמו לעורר אהבת בנו אליו להשמיעו כמה טרח בשבילו וכמה לער גרם לו, וכן הוא בהנחומא וברצה שמסיים שם וז"ל: כך אליל הקב"ה משה מנה להם כל

(ה) אלה מסעי. למה נכתבו המסעות הללו? להודיע* חסדיו של מקום שאף על פי שגזר עליהם לעלעלם ולהניעם במדבר לא תחמר שהיו נעים ומשולטלים ממשע למסע כל הרבעים שנה ולא היחה להם מנוחה, שהרי אין כאן אלא הרבעים ושהים מסעות* לא מהם י"ד שכולם היו בשנה ראשונה קודם גזירה* משנסעו מרעמסק עד שבאו לרחמה, שמשם נשתלחו המרגלים, שנאמר (י"ב ע"ג) ויחזרו נסעו העם מחלרות וגו' ש"ל לך אנשים וגו', וכאן הוא אומר ויסעו מחלרות ויחנו ברחמה למדת שהיו במדבר פארן, ועוד הולא* משם שמנה מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן מכה הכהר עד ערבות מואב בשנת הרבעים, נמלה שכל שמינה ושלשים שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות*, זה מייסודו של ר' משה (הדרשן) (מ"ח), ורבי הנחומא דרש צו דרבה אחרת משל למלך שהיה בנו הולך והוליו למקום רחוק לרפאותו כיון שהיו החרין התחיל לביו מוגה* (כל המסעות) אמר לו כאן ישנו* כאן הוקרנו כאן

שינו ונסחמו • יהודים • מא מהם • לפשת • ישנו

אור החיים

לג א. אלה מסעי וגו'. רז"ל (צ"ר פ"ל) אמרו כל מקום שנאמר אלה פסל הקודמים*, ובמה שלפנינו לא ראינו שקדמו בנאמר*) מסעות זולתם לומר שנחכוון הכחוב לפוסלם. והיה נראה כי נחכוון לפסול כל מסעות זולתם שינסע בעולם*) הגם שלא הזכירו, אלא שרואני שלא היו המסעות לשבח ולואי שלא היו בעולם כי רובם היו ליסורין של עון המרגלים, גם הקודמים היו דרך רחוקה לבז יחנו ראש וישובו וכתיב (שמות י"ג) ולא נחס אלהים דרך ארץ

אור בהיר

א) הגם שכונת חז"ל בחינת פוסל מלשון ויפסול שני לחות, כלומר אין לו שייכות עם מה שלפניו, עכ"ז גם יש במשמעו מלשון כשר ופסול, כלומר אלה הם ולא חוק ממנו. ב) נאמר בתורה. ג) למשל מה שנוסעים למספר או לטייל.

מרגלים, ב' המסעות שעשו שלא היה צדעת ה' עשות שניס', ומסעות אלו שלאחריהם, וכנגדם נכתבו לפוסלם, וזה שיעור הכה פירוש האמורים צסמוך*). והלריכוין וכל זולתם פסולי יסורין להניעם במדבר בחוב עוד נראה בהעיר למה המסעות ולא החניות, ומה ג' כאן שאמרו משל למלך וכו'. כאן, שזה יותר בזכרון החניו מדרש אחר (תנחומא) שאמ לקבוע להם שגר לעהיד לבז ישושם מדבר וגו' לפי זו החניות). אכן יחבאר על (זוח"ב קנ"ז). שאמרו שהליכת לברר ינלוני הקדושה שאנס במדבר השמש ששם קנה מי ועקרב ודרכו שם עדת ה' להו העטם שהיו ישראל חונים ובמקום אחר י"ב שעות שו לבירור הנילוות שינסם במק אין כה בעולם שיכול עשווח' ובסוד שלימות מחצרת הכללו קדושה השלימה היא השכיו ומחצרת הפרעות הם ס' רי מחצרת הכללות הוא משה רבי משה עמו, כי הוא אילן שמ ריבוא שהיו שם, ונסחייעו בעז הבירה ושברו מחלעות עול וכפי זה תכלית המעשה ה נוסעים עמהם כל הדומה לו החניה שעדיין לא נעשה עם

ד) פי' בשנה הא' ובשנה המ'. ה) הלו הדקדק. ז) כי לא נאמר הבירו (ט) ולא

מִשֶׁה וְאַהֲרֹן: ב וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־
 מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וְאֵלֶּה
 מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם: ג וַיִּסְעוּ מֵרַעְמֶסֶס
 בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִישֵׁה עָשָׂר יוֹם
 לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּיַד רָמָה לְעֵינֵי כָּל־
 מִצְרַיִם: ד וּמִצְרַיִם מִקְבְּרֵים אֶת אֲשֶׁר

ד מִשֶׁה וְאַהֲרֹן: ב וְכָתַב מֹשֶׁה אֶת־
 מִפְקְנֵיהוֹן לְמַטְּנֵיהוֹן עַל שִׁמְרָא
 ד" וְאַלְיִן מַטְּנֵיהוֹן לְמַפְקְנֵיהוֹן:
 ג וְנִטְלוּ מֵרַעְמֶסֶס בִּירְחָא קְדָמָא
 בַּחֲמִישָׁא עֶשְׂרָא יוֹמָא לְיִרְחָא
 קְדָמָא מִבְּתַר יוֹמָא דְפִסְחָא
 נִפְקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִישׁ גַּלְיָ
 לְעֵינֵי כָּל מִצְרַיִם: ד וּמִצְרַיִם
 מִקְבְּרֵין אֶת דִּי קִטְרָא " בַּהוֹן כָּל

בוכרא ובטע
 ה ונטלו בני
 ושרו בסכתו:
 באתם די בס
 מאתם ותב
 קדם בעיל
 מגדל: ה ונק
 ועברו בגו
 מהלך תלת
 דאתם ושרו
 מקרה ואתו
 עשר מבוועין
 ושרו תקון: י
 על ימא דם
 דסוף ושרו
 יב ונטלו מו
 בדפקה: יג א
 בארש: יד א
 ברפידים ו
 דעמא קב
 מרפידים וש

יכול לומר ב
 הראשון מדב
 לחודש הראש
 (שמו"ר ע"ו
 ישראל עומד
 בחודש"), וכ
 שהוא זמן
 המערכה ב

לקט בהיר

רש"י

המקומות היכן הכעסו לך נאמר אלה מסעי בני ישראל
 עכ"ל, ואמר כאן ישגנו פי' הוצרכנו לישן ונתעכנו, כאן
 הוקרנו פי' נפלנו בחולי הקרירות (ודלא כש"ח) כלומר
 מספר כל הצרות והתלאות שעברו עליו: ז) ושייך זאת למסעות שסיפר חסדי המקום שטרדם כדי שלא יתנו לב לא יעכנו

אור החיים

אכהן שאכהן הוא התוקע צהולצרות למסעם לזה
 שחפו עם משה:
ב. ויכתוב משה את מולאיהם וגו'. לריך לדעת
 מה מודיענו הכחוב במאמר זה,
 אם לומר שמשה כחצב הלח כל החורה משה כחצה
 והמסעות הכחובים צחורה מכלל החורה, עוד היה
 לו לומר ויכתוב משה את מסעיהם, עוד למה חזר
 לומר ואלה מסעיהם וגו' והלא כבר אמר אלה
 מסעי וגו', עוד למה שינה צחולה הקדים לומר
 למולאיהם ואחר כך אמר למסעיהם ואחר כך
 הקדים חיבת למסעיהם לחיבת למולאיהם. ונראה
 שהכחוב נחכוון להודיענו סדר חיבת המסעות
 שלא נכתבו ביום אחד) אלא על זה הסדר שהחול
 משה לכחוב צפנקסו צמלוח המלך מיום שילאו
 ממלרים על זה הדרך יום שילאו ממלרים כחב
 פסוק ויסעו בני ישראל מרעמסס וגו' צ' כחובים
 הבאים כאחד הכחובים לפינונו עד חיבת שפעים,

וכשחנו צסוכות כחב פסוק ויסעו וגו' ויחנו
 צסוכות, וכשנסעו מסוכות כחב ויסעו מסוכות,
 וכשחנו צחיתם כחב ויחנו צחיתם, וכן על זה הדרך
 היה כוחב כל מסע צזמנו עד שהגיעו לערבות
 מואב, ואחר כך אמר ה' אליו שידרס צחורה
 כדרך שהיו כחובים אללו, והוא מה שאמר הכחוב
 ויכתוב משה את מולאיהם פירוש יום שילאו
 ממלרים והם צ' הכחובים מווסעו מרעמסס עד
 חיבת שפעים, ואומרו למסעיהם פירוש לסדר כל
 מסעיהם שנסעו מיום לאחס ממלרים עד סוף
 המסעות, ואומרו על פי ה' לומר שמכחב הראשון
 עלמו היה על פי ה' הוא אמר אליו שיהיה כוחב
 והולך"), ואומרו ואלה מסעיהם וגו' פירוש אלה
 הם המסעות האמורים שכחב משה למולאיהם")
 כל אחד צזמנו צצמקומו זה העתקה:
ג. ויסעו מרעמסס ויחנו וגו'. הולרך לומר זכרון
 כחבב הראשון צ' פעמים הגם שהיה

אור בהיר

י) צסוף מ' שנה. י"א) הגם שהיה צפנקסו ולא צחורה. ורואיני ספר ליקוטי חיים שהקשה על זה מגיטין ס' דפליגי שם ר"י
 ורשב"ל חורה מגילה ניתנה או חתומה ניתנה, ומפסק הרמב"ם נראה לו שההלכה חתומה ניתנה ע"כ, ולו יהיה כדבריו (אשר לא
 כן נשמע מסוגי' דשם) שכן ההלכה, אין קושיא, שפנקסו של משה אינו חורה, הגם שהקב"ה צוה לו, אלא סוף מ' שנה כשהעתיק כל
 החורה העתיק גם המסעות ביחד ולו נעשה חורה. י"ב) וחיבת מולאיהם ה' אין פירושו יליאת מצרים כמו ה'א', אלא פירושו

ביד משה ואהרן, דהנה איחא בזה"ק (ח"ב קמ). שהליכת ישראל במדבר היחה לצרר ניצוני הקדושה שאנס איש הצליעל החונה במדבר השמים ששם קנה מקומו מקום נחש שרף ועקרב ודרכו שם עדת ה' להוציא בולעו מפיו, והוא הטעם שהיו ישראל חונים במקום אחד שנה ובמקום אחר י"ב שעות שהוא כפי מה שצריך לצירור הניצונות שינס במקום ההוא, עיי"ש. והנה צירור זה אין כח בעולם שיכול עשותו זולת קדושה השלימות ויחן לומר כי משה רבינו כיון כל הכוונות הנריכים לכיון כדי להוציא הניצונות שנפלו במדבר, וישראל בעצמם אף שדור דעה היו אכן לא היה להם כח זו של משה רבינו ולכן הוצרכו לנרף את עצמם לדעתו של משה שהוא כבר עשה סולם לכיון כל הייחודים וצוה יכלו גם הם להעלות הניצונות אף שלא היו בגדר השלימות, וזה שאמר אלה מסעי בני ישראל, שהחלית היה כדי לצרר הניצונות הקדושות שנפלו לשם, הכל היה ביד משה ואהרן כי הוא עשה סולם לכל הבאים אחריו בסוד ה' לצרר ניצונות הק, ולזה הקדים אשר ילאו מארץ מצרים שגם ציציאת מצרים בעשותם את מצות ה' דם פסח ודם מילה הוצרכו לעשות על דעת משה ואהרן שהרי היו אז ערום ועריה.

★

או יאמר ציציור דברי הכתוב אלה מסעי בני ישראל אשר ילאו מארץ מצרים לצבחתם ביד משה ואהרן. ויש להבין מהו הכוונה ביד משה ואהרן, הלא כבר ידענו שהמסעות היו עיי משה ואהרן.

ב) ויבתוב משה את מוציאים למסעיהם על פי ה', גם זה אינו מובן דהלא ידוע שכל המסעות עשה משה על פי ה'.

ג) איתא במדרש רבה (פ"ג ס"ב) אלה מסעי בני ישראל, זה שאמר הכתוב (תהלים ע"ב) נחית כלחן עמך ביד משה ואהרן. וצ"ב השייכות.

וי"ל על פי מה דאיחא במדרש (ויק"ר פ"ד ק"ו) כי דעת האומות שישראל בטלין צרוב לגביהו, כי אחס המעט מכל העמים. והנה ידוע (כתובות טו.) דכל קצוע כמחנה על מחנה דמי ואינו בטל צרוב, ואם כן כאשר ישראל יושבין במקומן אין חשש ציטול צרוב דכל קצוע כמחנה על מחנה, אבל לאחר שגלו היו ניידים, ונתעורר הקושיא מדוע אינס בטלים צרוב האומות.

ותידין בישמח משה (פ' שמות), על פי מה דמצינו דאחד מישראל שקול כנגד כמה וכמה, וכמו משה שקול כנגד כל ישראל (מכילתא יתרו פ"א), ויאיר בן מנשה נגד רובן של סנהדרין (בבא בתרא קכ"א), וכן דור המדבר שכל אחד מהם היה שקול כאלף איש (עשרה מאמרות הקו"ד ח"ב פ"ב), ואם כן אין צריה יכולה לידע משקל החשיבות של ישראל, ומכל שכן נגד העכו"ם דהפחות מישראל שקול נגד כולן, וראיה לזה ממה דאיחא בפרקי דרבי אליעזר (פ"ט) שהשי"ת כביכול נכנס עמהם למצרים להשלים המספר שבעים איש, וכן כשילאו ממצרים היו ששים רבוא חסר אחד, ונכנס הקצ"ה למנין והשלים לששים רבוא, לקיים מה שנאמר (בראשית מז ד) אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה. ומזה יובן כמה ספון אחד מישראל אם כביכול הוא מחשיב עצמו לאחד מהם, וצוה כתב לפרש הכתוב (איוב כג יג) והוא באחד ומי ישיבנו, ר"ל שכביכול הוא יתברך נחשב במקום אחד, אם כן ומי ישיבנו להקשות שישראל יהיו בטלין צרוב, עכמו"ד.

וזה שאמר הכתוב אלה מסעי בני ישראל, ולכאורה קשה כיון שהיו ניידים ממקום

למקום הרי יש ח' לזה אמר אשר יש ביד משה ואהרן, ד וכן אהרן שהרי אי רש"י ז"ל על הפו ומשה, יש מקומות מקומות שמקדים ששקולים כאחד. ו אחד מישראל שאף ומכש"כ כנגד הא מהם שקול כנגד מוציאים למסעיהו רבינו צרוב ענותו אנו רואים גדולת שקול כנגד כמה, האדם אשר על פ עצמו שהוא שקול שהראיה שבני ישו הוא ממה שצריך מהם צעת יציאתו של ס' ריבוא וכ שבעים, ואם כבי מהם הרי שהם ויכתוב משה את שמוה שהקצ"ה א כמה שהם חשובי

ובזה יבואר מה בני ישראל צרוב אומות לזה ביד משה ואהרן. ביד משה ואהרן אומות אף שהיו לפי שמהם אנו חשוב כנגד כמה

עוד יבואר מאמר הכתוב אלה מסעי בני ישראל אשר ילאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן, ויכתוב משה את מוצאייהם למסעיהם על פי ה'. ויש להבין דמתחיל שהמסעות היו ביד משה ואהרן ואח"כ אמר על פי ה'. גם לבאר דברי המדרש אלה מסעי בני ישראל ה"ד נחית כלאן עמך ביד משה ואהרן. ול"ב.

והגדראה על פי מה שכתב בקדושת לוי (לחטכה קדושה שניה) הטעם ללא נקבע לקרות מגלת חשמונאים כמו מגלת אסתר כי צאורייתא ברא קוב"ה עלמא והמתנהגים על פי התורה אינם זריכים לשום פעולה גשמיות, וכזה היה הגם של מרדכי ואסתר שלא עשו שום פעולה לכן על זה הגם קורין המגלה והיא תורה, אבל הגם של חשמונאים שהיה איזה סיוע פעולה גשמיות ממעשה התחמונים שהיה דרך מלחמה, והתורה היא כמו שהיה בחלת הצריאה קודם חטא אדם הראשון שכל הטבעים עשו שליחות בשר ודם צלי שום פעולת התחמונים לכך אין קורין מגלת חשמונאים, עכמוד"ק.

ועל פי זה כתב צעני חיים (פי בשלה) לפרש מדוע במלחמת עמלק שהיה בימי משה היה על ידי מלחמה והיינו על פי הטבע כמו שנאמר ולא הלחם בעמלק, ולעמיד לבא במהרה נאמר כי משה אמחה דמשמע על ידי הקב"ה בעצמו ובכבודו, אכן לפי הג"ל מובן כי הנה דרשו חז"ל (תנחומא בשלה סכ"ה) ויסקו מרפידים שרפו ידיהם מן התורה, ועל כן בימי משה כיון שהיו אז צלי תורה לכן לא היו מתנהגים שלא על פי הטבע כי אם על ידי פעולה גשמיות, לא כן לעמיד לבא שיעבור רוח הטומאה מן הארץ וימלא הארץ דעה והכל יהיו דבקים בה' ובחורתו יהיה הישועה שלא על פי הטבע צלי שום סיוע מפעולת התחמונים

למקום הרי יש חשש שיחבטלו צבוב אומות, לזה אמר אשר ילאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן, דמשה שקול כנגד כל ישראל, וכן אהרן שהרי אהרן גדול כמשה כמו שכתב רש"י ז"ל על הפסוק (שמות ו טו) הוא אהרן ומשה, יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולים כאחד. ומזה אנו רואים כמה ספין אחד מישראל שאף אחד מהם שקול כנגד כמה ומכא"כ כנגד האומות יכול להיות שהפחות מהם שקול כנגד כולן, אבל ויכתוב משה את מוצאייהם למסעיהם על פי ה', פי' שמשה רבינו צבוב ענותנותו לא הכתיב לעצמו שממנו אנו רואים גדולתם של ישראל שאחד מהם שקול כנגד כמה, שהרי היה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה ולא החשיב את עצמו שהוא שקול כנגד כל ישראל, אלא אמר שהראיה שבני ישראל שקולים יותר מהאומות הוא ממה שצירף הקב"ה את עצמו כאחד מהם בעת יציאתם ממצרים להשלים הסכום של ס' ריבוא וכן בכניסתם להשלים המנין שבעים, ואם כביכול הוא מחשיב עצמו לאחד מהם הרי שהם חשובים מאד, וזה שאמר ויכתוב משה את מוצאייהם על פי ה', היינו שמוה שהקב"ה צירף עצמו כאחד מהם הרי כמה שהם חשובים.

ובזה יבואר מה שדרש המדרש, אלה מסעי בני ישראל, ולכאורה יש חשש שיבטלו צבוב אומות לזה אמר זש"ה נחית כלאן עמך ביד משה ואהרן, שכל נסיעתם במדבר היה ביד משה ואהרן פי' בזכותם לא נחבטלו צבוב אומות אף שהיו נידו במדבר ארבעים שנה לפי שמהם אנו רואים שיכול להיות שאחד חשב כנגד כמה וכמה.

L

*

ספר

ערוגת הבשם

חידושי אגדה
על
חמשה חומשי תורה

אשר השאיר אחריו ברכה
הרב הגאון הצדיק המפורסם בכל קצווי ארץ
בתורתו וצדקתו חסידותו ופרישתו
מון **מושה** בן הרב הגדול הצדיק חריף עצום
המפורסם בשם טוב מו"ה **עמרם** זצלה"ה

גריןוואלד

מק"ק טשארנא

בעהמ"ח ספרי ערוגת הבשם ועוד
שהיה אב"ד ור"מ בק"ק הומנא ובק"ק קליינווארדיין
ואח"כ בק"ק חוסט יצ"ו
ושם חלקת מהוקק ספון

ספר ויקרא

נערך ונסדר על ידי
הרב אהרן שפירא
נאראל - בני ברק

יוצא לאור על ידי נכד המחבר
יהושע בהר"ר דוד גריןוואלד

ברוקלין
שנת תשע"א

והיינו אלוף נעורי, הוא

והנה כתיב [שמאל א] את עמו בעב ה' לעשות אתכם לו [פרשת בשלח על הפסוק ה רז"ל נסיר השירים רבה מן האומה עד שנספ וכבר כתבה תורה נד גוים בהפרידו בני אז נמצא מזה מוכח ד והיינו דאמר, כי הול לו

ובזה יובן המשך מסעי מרומי כמות אור לוקני בראשי חיצות, אלה מדי, בני - בבל, אשר ילאו מארץ מלנ ואהרן, וכיון שהיה גאולה שלימה [ראה ש ח"ו יתאישו עלמן הש"ת לרמו להם כדרך שרמו להם [במדבר לג, ד] ומלרים זהם כל זכור וזא מזה מוכח דאין הקנ שיפרע מאלהיה תח

ד. לשון המדרש שם: ז עד שמושפיל שריה מלמ

מסעי

זכור יזכרהו, וע"י זה נתעורר גם בלצבו לזכרו. משא"כ במת, כיון דנגור עליו גזירה שהוא אי אפשר לו לזכור, ממילא משתכח מן הלצ"ב. ועיין מה שפירשתי בזה בפסוק [בראשית מ, כג] ולא זכר שר המשקים את יוסף עיי"ש. וזה הטעם דנתעורר בימים האלו בלצבו בני ישראל לער על חורבן בית המקדש. כיון דבימים האלה כתיב [ישעיה כג, יב] ויקרא ה"א לבאות ביום ההוא לבני ולמספד ולקרחא, ממילא כמים הפנים לפניו וגו', דכתיב [דברים לג, ט] כי חלק ה' עמו. ומזה ניכר דישאל הם בבחינת בנים למקום, והש"ת הוא בבחינת אב כביכול, ואפשר דע"י זה רומז שם החודש אב. ועיין זה יש להשכיל גם בבחינת התעוררות תשובה, דהנה כשאדם חוטא ח"ו פוגם במדות עליונות כביכול. וכדפירש רש"י [שם א, מה] מדרשות רז"ל בכמה מקומות [במדבר רבה ט, יח; תנחומא בשלח טו, ועוד] כביכול עשיתם מדת רחמי כאלו אכורי, וע"י זה כמים הפנים לפניו נתעורר גם בלצבו לער על מעשיו. ונמצא לפי זה, דע"י התעוררות תשובה נמי שמעינן דהש"ת הוא בבחינת אב, והיינו דאמר, הלא מעתה קראת לי אבי. על דרך שאמרו רז"ל [בראשית רבה כא, ו] אין ועתה אלא תשובה, ע"י זה קראת לי אבי אלוף נעורי אתה, האי נעורי מלשון נער והתעוררת,

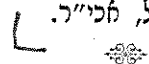
לעולם, כיון דהם אינם שוכחים את החיים ומתפללין עבורם תמיד, ממילא כמים פנים אל פנים א"א שישתכחו מן הלב. (ט"ם)

76 אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן וגו' [ג, א]. כבר פירש רש"י משל על הא דחשיב כל המסעות, עיי"ש. ומכל מקום צריך ביאור, מאי ענינו להאי דמזרים מקצרים להכא. ולבאר זה נקדים מאמר הכתוב בהפטורת פרשה זו בסופה [וימיה ג, ד], הלא מעתה קראתי לי אבי אלוף נעורי אתה. ולכאורה אין ענינו לדברי תוכחה דלעיל, וגם מאי הלא מעתה דקאמר. אבל יש לפרש, דהנה י"ל בטעמא דנקרא החודש הזה 'אב', על פי מה שאנו רואים, שכל מי שיראת הש"ת נוגע בלצבו, בהגיע תור הימים האלו נתעורר בלצבו עגמת נפש על חילול כבוד שמים, ועל חורבן בית קדשנו ותפארתנו. וטעמא דמילתא, על דרך שאמרו רז"ל [בראשית רבה פד, פד; כא; רש"י ושב בראשית לו, לח] אין מקבלין תנחומין על החי, אדעל המת נגזרה גזירה שישתכח מן הלצ"ב ולא על החי. ולכאורה הלשון אינו מדוייק, דהוי ליה למימר דנגזרה גזירה שישכחו את המת ולא את החי. ופירש בפנים יפות^ב על פי מה דכתיב [משלי כו, יט] כמים הפנים לפניו קן לב האדם לאדם, דע"י שזוכר את חברו, מעורר שגם הוא זכור וזכירנו עוד. ומשום הכי אין מקבלין תנחומין על החי וקסבר שמת, כיון דבאמת הוא חי, א"כ חברו

א. מכאן לשון רש"י ואינו במדרש.
ב. עיי"ש פרשת ושב על הפסוק שמעתי אומרים נלכה דוחינה.
ג. והיינו טעמא דצדיקים אינם משתכחין מן הלב

והיינו אלוף נעורי, ההתחלה מההתעוררות הוא - אמה.

על כי לא יעוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול, אכ"ר.

והנה כתיב [שמואל א יב, כג], כי לא יעוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול כי הואיל ה' לעשות אהבם לו לעם. וכבר פירשתי בס"ד [פרשת בשלה על הפסוק ה' ימלך], על דרך שאמרו רז"ל [שיר השירים רבה ח, יט] אין הקב"ה נפרע מן האומה עד שנפרע מהשר שלה תחלה. וכבר כתבה תורה [דברים לב, ח-ט] בהנחל עליון גויס בהפרידו בני אדם וגו', כי חלק ה' עמו. נמצא מזה מוכח דלא יעוש השי"ת עמו, והיינו דאמר, כי הואיל השי"ת לעשות אהבם לו לעם.

ותהיינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה בנות צלפחד לבני דוריהן לנשים [ג, יא]. פירש רש"י, מנאן לפי גדולתן זו מנו בשנים, ונשאו כסדר תולדותיהן, ובכל המקרה מנאן לפי חכמתן, ומגיד ששקולות זו כזו. יש להפליא בזה, מה בא להגיד לנו בזה, ומאי נפקא מינה איזה מהן הייתה חכמה יותר. ויותר יפלא, דפירש רש"י נסתר מחמתו, בתחלה אמר דמנאן לפי חכמתן, מכלל דהמנויה ראשונה הייתה גדולה בחכמה, א"כ איך קאמר ששקולות זו כזו.

ובזה יובן המשך המקראות, דהנה באלה מסעי מרומים הגליות, כמוצא בספר כתנות אור לוקני ז"ל, ד' גליות מרומים בראשי תיבות, 'אלה' - א'דום, 'מסעי' - מ'די, 'צני' - צ'בל, 'ישראל' - י'ון. וטעמא, אשר ילאו מארץ מצרים על מצאונם ביד משה ואהרן, וכיון שהיה ע"י צער ודם, לא הייתה גאולה שלימה [ראה שו"ט מהלל לאן]. והנה, שמא ח"ו יתאישו עצמן מן הגאולה, לכן רצה השי"ת לרמוז להם גם בטחון על הגאולה, כדרך שרמז להם על הגלות. והיינו דכתיב [במדבר לג, ד] ומצרים מקצרים את אשר הכה ה' בהם כל צורך ובאלהיהם עשה ה' שפטים. מזה מוכח דאין הקב"ה נפרע מן האומה, עד שיפרע מאלהיה תחילה. וממילא הוא הצטחה

וגראה לי בס"ד, דבאמת אמרו, והכל לפי רוב המעשה, כדאימא במסכת אבות [פרק ג משנה טו]. ועוד אמרו [שם פרק א משנה יז] לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, ובפסחים [מש, ב] פירש רש"י על גדולי הדור - אנשי מעשה, עיי"ש. א"כ י"ל הא גופא קמ"ל, דהנה במקום אחר מנאן לפי חכמתן, אבל הכא כיון שעשו מעשה לקיים נזווי השי"ת, וזהו היו כולן שוין לטובה, ממילא היו שקולין זה כזה. והיינו דאמר הכתוב, כאשר צוה ה' את משה בן עשו בנות צלפחד, וע"י זה, ותהיינה מחלה תרצה וחגלה וגו', דלא נמנו לפי חכמתן כמו שמנאן במקום אחר. ולפי דרכינו למדנו שהכל לפי רוב המעשה, וא"ש בס"ד.

סליק ספר במדבר

ד. לשון המדרש שם: אין הקב"ה פורע מאומה לבטח, עד שמשפיל שריה מלמעלה. ועיין סוכה כג, א. (ס"ט)

ה. פירושו, דר"ת של אלה מסעי בני ישראל הם ר"ת של א'דום מ'די ב'בל י'ון.